

גליון
בהר
הפרשה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

בהר - בחוקותי

מכון
בהר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'

להערות והארות, וכן לכל עניין אחר ניתן לפנות:
לטלפון 1347-871-8285

או לאימייל: Mail@beerhaparsha.com
לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 718-906-6444
לקבלת הגליון בפקס: 1-877-843-3049

כל הזכויות שמורות למו"ל

תוכן הענינים

פרשת בהר - בחוקותי

- הזן את הכל - מ'שמיטה' נלמד שהפרנסה משמים ולא מעבודת שדה ..... ב
- הכל בידי שמים - זה כלל גדול להאמין בתכלית האמונה ..... ה
- אז תרצה הארץ - ענין האמונה כי לה' הארץ ופירותיה ..... ז
- במוכן לחברו - אין טוב לפרנסה כמו האמונה ..... ח
- באתי לבקש ולהגן מלפניך - במעלת תפילת אבות על בנים ..... יא
- תן לו משלך - ענין ההטבה בין איש לרעהו ..... יט
- והחזקת בו - להיות טוב ומיטיב לבריות ולהתרחק מלצערם ..... כג
- מפני חדש - ענין ההתחדשות בכל עת ושעה ..... כה
- שתהיו עמלים בתורה - הכנה לקבלת התורה ע"י התורה ..... כז
- כל ישראל - לכל יהודי חלק וטהרה ע"י התורה ..... כט
- עמלים - עסק התורה ברציפות ..... ל
- ונתתי גשמיכם בעתם - שפע טוב בזכות עסק התורה ..... לד

סדר ועימוד:

א.י.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

באר הפרשה - בהר - בחקותי

הזן את הכל - מ'שמיטה' נלמד שהפרנסה משמים ולא מעבודת שדה

בפרשתן (כה ב-ח), 'כי תבואו אל הארץ אשר אני נותן לכם, ושבתה הארץ שבת לה'. שש שנים תזרע שדך... ובשנה השביעית שבת שבתון יהיה לארץ, שבת לה". ז"ל ספר החינוך (מצוה פד) משורשי המצווה לקבוע בלבנו ולצייר ציור חזק במחשבתנו ענין חידוש העולם... ולכן ציוה ב"ה להפקיר כל מה שתוציא הארץ בשנה זו מלבד השביתה בה, כדי שיזכור האדם כי הארץ שמוציאה אליו הפירות בכל שנה ושנה לא בכוחה וסגולתה תוציא אותם, כי יש אדון עליה ועל אדוניה, וכשהוא חפץ הוא מצוה אליו להפקירם.

נמצינו למידים שורש מצוות שמיטה, שעל ידה נשריש בקרבנו שהבורא יתב"ש הוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, והפרנסה מיובל השדה וצמיחת הפירות באה משמים ממעל, ולא מהארץ מתחת - מכח עבודת כפיים בשדה ובכרם, והיאך יגיע להכרה זאת, ע"י שישבות מעבודת שדה וכרם במשך שנת השמיטה, ואעפ"כ יצווה ה' את ברכתו עליו, ולא יחסר לו מזון. ומוזה יראה שאין ביד האדם להביא לעצמו כל רווח ושפע, אלא הכל מידו הרחבה והמלאה של הבורא, וכל עסקו בעבודת הארץ אינו אלא כדי לקיים מצוות הבורא שציוונו להתעסק ב'השתדלות', וכשיאמין בזה ממילא תהיה נפשו תלויה בה' תמיד,

א. הנה מצינו בחז"ל (שבת יד.) שגזרו 'טומאת ידיים' לגבי כמה עניינים, גם בכל עת נצטוונו לטהר עצמינו ע"י נטילת ידיים במים, ויש מקום לבאר מדוע נוטלים את דווקא את הידיים ולא את הראש או כל איבר אחר. וידוע ביאורו, כי אכן, ב'ידיים' תלויה עיקר טהרת וטומאת האדם, כי במה שהוא מחשב כוחי ועוצם 'ידי' עשה לי את החיל הזה. ומעשי ידיו להתפאר הם מפרנסים אותו וממציאים לו כל צרכיו - מחשבות הללו מטמאות אותו ועליו 'ליטול ולרחוץ ידיו' ממחשבות אוון אלו. לאידך, 'ידיים' הללו הם עיקר טהרתו - כשיכיר שלא ידיו הביאו לו פרנסתו אלא הכל בידי שמים לזה טהור טהור ייקרא... (עי' שבט מיהודה להרה"ק מהר"א איגר, פר' תצוה תרס"ז).

ב. כך הביא ב'דברי אליהו' (תהלים קלא ב), שאלו לרבינו הגר"א - איך יהיה הבטחון בה'. ואמר, כבר פירש לנו דהמע"ה 'אם לא שיויתי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו, כגמול עלי נפשי', פירוש, כמו שהתינוק אינו דואג 'מה יאכל' בידעו שבכל עת תאכילנו אמו כדי שבעו, וכן בכל ענייניו סמוך לבו ובטוח שאמו תמלא כל מחסורו. אף לדידן, עלינו להסיר כל דאגה וחשש מלבנו שלא לדאוג כלל דאגת המחר, רק לסמוך לגמרי על אבינו שבשמים, שיחיש לנו את כל הצטרכויותינו.

עוד רמזו (נפש שמשון להגרש"ד פינקוס זצ"ל, תהלים שם) בפסוק זה, כי מטבע העולם, שבעוד התינוק קטן תמהר אמו לקראתו על כל בכי שיבכה לראות מה אירע עמו ומה צרכיו בזה הרגע, משגדל התינוק מעט, אין אמו בהולה לקראתו אלא כשהוא נחבט ומקבל 'מכה' על בשרו. כעבור שנה ושנתיים אין אמו ניגשת אליו אלא כשהוא נופל ונחבט קשה יותר... סיבת הדבר הוא, כי ככל שהתינוק קטן יותר, יותר הוא תלוי ברחמי וחסדי אמו כי אין בידו לעזור ולהועיל לעצמו מבלי עזרת האם, וככל שיגדל התינוק ויתרבה כוחו לסייע לעצמו כך גם תרגיש האם פחות 'אחריות' עליו... כיו"ב בדרך משל, הסומך על ה' מתוך הכרה כי 'חסר ישע' הוא בכוחות עצמו, ואינו תולה את תקוותו אלא בבורא העולם לבדו, יחיש הקב"ה לישועתו בעגלא ובזמן קריב על צד היותר טוב.

פעם שאל הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע את אחד החסידים על 'סדר יומו', בתוך הדברים הבין הרבי שמיד בקומו משנתו הריהו ממחר לעבודתו בשוק, ורק בחזרתו משם הוא נפנה להתפלל שחרית, אמר לו הרבי לא זו הדרך - אלא תחילת כל דבר קום קרא אל האלוקים בתפילת שחרית, ואז תפנה לעסקיך ותצליח בהם, הצטדק החסיד ואמר, רבי קדוש, אם אלך לשוק רק אחר תפילתי - לא אמצא שם קונים כלל, כי כל הקונים כבר יפנו וילכו להם, נענה המגיד ואמר לו, הסכת ושמע לדברי, מעשה שהיה ב'מלמד' שהרחיק נדוד מביתו ללמד את בניו של אחד העשירים, במשך 'זמן' של מחצית השנה ישב לו היהודי בבית העשיר ולימד את בניו תורת ה' בעמל ויגיעה, בתקוות טוב שלאחר שיעבור ה'זמן' ישלם לו העשיר כפי הראוי לו, ויוכל לשוב לביתו לכלכל את נפשות ביתו. בגמר מחצית השנה, קיבל היהודי מהעשיר 'צרור הכסף', ופנה לדרכו הארוכה עד לביתו, ויהי ביום השישי והנה עדיין עומד הוא על אם הדרך, פנה ה'מלמד' לשבות באכסניית הדרכים, 'מלמד' זה שחשש מאד לבלתי ימצא צרור כספו חן בעיני גנבים, עמד והטמין את צרורו עומק לפנים מעומק. במוצאי מנוחה, משאך יצאו הכוכבים, מיהר היהודי אל מחבואו הוציא את הצרור והחל לספור את כל מטבעות הזהב שהיו שם. לאחר מכן, פנה לספור את מעט מטבעות הנחושת שהיו שם, אמרו לו הנוכחים, על מה ולמה תבזבז מזמנך לספירת מטבעות הנחושת, אם ראית שלא חסר לך מאומה ממטבעות הזהב, הרי זה סימן מובהק שלא נגעה יד אדם בכל צרור המעות, שאם כן היה נוטל את מטבעות הזהב...

ובזה הוכיח ה'מגיד' את החסיד, אחר שרואה אתה שבורא עולם החזיר לך נשמתך הדומה ל'מטבעות זהב', עדיין דואג אתה על הפרנסה אשר דומה היא ל'מטבעות נחושת', בטח בה' ולך נא - התפלל אליו, והוא יכלכלך בהרחבה גדולה.

לידע כי ממנו מקור חיים ו'ברכת ה'
היא תעשיר' (משלי א כב).

והנה, אם יאמין באמת בהנהגת ה'
בעולם ויבין שאין דבר הנעשה
מעצמו, ידע נאמנה שאין הפרש והבדל
בין טבע לבין למעלה מהטבע - אלא
הכל 'בדבר ה' נעשה', ואז יבין שאף
אחר שחרש וזרע (בשאר השנים) עדיין הוא
נצרך שהקב"ה יצמיח מן האדמה תבואה
ופירות, ולא יאמר הנה 'מעשי ידי
להתפאר'. וכך מצינו בדברי הרה"ק
ה'חתם סופר' ז"ע (וארא ד"ה ולקחתי אתכם,
מקורו מחוה"ל חשבה"נ פ"ג והשלושה ועשרים) כי
אבותינו בני 'דור המדבר' יוצאי מצרים
הורגלו מעודם שהתבואה והמוזנות גדילים
מן הקרקע, לכן בראותם ש'הנני ממטיר
לכם לחם מן השמים' יצאה נפשם לגודל
ההתפעלות - מי שמע כזאת מי ראה
כזאת - שנופל מן השמים מזון לכל בית
ישראל. ומרוב התפעלות התלהטה נפשם

בהכרת הבורא ית'. לעומתם, בניהם אשר
נולדו להם בדרך בצאתם ממצרים כבר
לא התפעלו ולא ראו כל חידוש בירידת
לחם מן השמים, שהרי בכך הורגלו מיום
הוולדם, ומתי רבתה התפעלות לבם -
משבאו לארץ ישראל וראו בעיניהם
שנוטעים גרעיני 'זרעים' בתוך הקרקע,
וממעבה האדמה יציץ ציץ ויהי פורח,
והנה עלתה ניצה בעצי פרי עמדו
והשתוממו מהנס הגדול הזה. אמנם,
באמת, אין בירידת המן יותר פלא מיבול
הארץ, ולא ביבול הארץ יותר מירידת
המן, (אלא שההתפעלות היא רק לפי הרגל האדם),
ועל האדם מוטל להתבונן ולראות בכל
תהלכות חייו את ניסי השו"ת, וכמה
מעלות טובות למקום עלינו. וע"י
התפעלותו ממקרים שלא הורגל בהם
יתבונן ויכיר כי 'מלכותו בכל משלה'
והקב"ה כל יבול לשנות ולשדד מערכות
הטבע - וגם מה שנראה כ'טבע' הריהו
מונהג בהשגחה נפלאה בכל פרט ופרט.

ג. יש מבארים את מאמר חז"ל (סוטה מח): 'רבי אליעזר הגדול אומר, כל מי שיש
לו פת בסלו ואומר מה אוכל למחר, אינו אלא מקטני אמנה', ובפשטות הביאור,
שנחשב מקטני אמונה הואיל והוא דואג 'דאגת מחר'. וביותר עומק י"ל, שעצם
מחשבתו שיש לו פת בסלו, מתוך הרגשה שיש דבר מה בידו, זה מוכיח כי אמונתו
קטנה היא, כי אם הייתה אמונתו איתנה ונכונה היה מבין שאין לו משלו מאומה,
ואת שיש לו אינו שלו... (עיי' 'מהר"ד מבעלזא' ליקוטים ש"ס, שמפרש כע"ז שהוא מחשב שיש
לו, ואינו מתפלל לפני ה' שישאר בידו מתוך הבנה כי הוא וכל מזונו שברשותו בידי ה' המה).

ד. הנה אם באחד הימים נראה בעינינו את ה'מת' יוצא מקברו (זמן רב אחר שקברוהו
ושכבר כלה ונרקב כל גופו) והוא מהלך ברחובה של עיר כאחד האדם, הלא וודאי
תגעש ותרעש הארץ מכך, והכל יחוו באצבעם לומר הנה אלוקינו זה. אבל באמת
אמרו ש'נס' כזה מתרחש 'מעשים בכל יום' ואין פוצה פה ומצפצף, והוא כאשר

הכל בידי שמים – זה כלל גדול להאמין בתכלית האמונה

בפרשתן (כו א), 'אם בחוקותי תלכו זאת מצוותי תשמרו ועשיתם אתם', איתא בספרים כי על 'שלושה דברים' העולם מתקיים, על האמונה ועל התורה ועל מצוותיה, ואם שלש אלה לא יעשה האדם - אפילו אם החסיר רק אחת מהם, הרי חסר לו מעיקרי החיים.

זרמזו זאת בפסוק 'אם בחוקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו ועשיתם אותם', כי תיבת אם ראשי תיבות אמונה מצוות, והיינו שכאשר יש לאדם אלו שני המידות - אמונה ומצוות, ידע כי עדיין עליו לקיים את המשך הקרא - בחוקותי

תלכו, וכדפירש"י 'שתהיו עמלים בתורה'. ואילו זה שיש לו - זאת ראשי תיבות אמונה תורה, אף כאשר זכה לשתי אלו המעלות שהאמונה נמועה בקרבנו, וגם עוסק בדברי תורה, עדיין יש לו לקיים - את מצוותי תשמרו, שעליו להוסיף לזה שמירת המצוות. וזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם - ועשיתם אתם - אתם ראשי תיבות של כל הג' - אמונה תורה מצוות.

באמת אמרו כי 'עיקר' (מתוך אלו הג') העיקרים היא האמונה בחי עולמים - שהוא בורא ומנהיג לכל הברואים, והוא לברו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים. כי מצוות - תורה עולים בראשי תיבות מת, כי לא על אלו השניים

'גרעין הזרע' נרקב באדמה, ומתוך רקבון זה הינו מוציא פרי הדר לשם ולתפארת, וכי נס קטן הוא זה, אלא כמו שאמרנו, אין נפש האדם מתפעלת ממה שרגילה לראות, אך המאמין יתבונן לראות בכל דבר את פלאי הנהגת ה'.

ה. הרה"ק הרבי רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע היה אומר, כי כור המבחן לראות אם הוא 'מאמין' באמת, הוא בשעה שבא לידו קושי והסתר. כי אז נראה, אם הוא זועף וכועס על עצמו ועל כל העולם הרי לך שאין אמונתו נכונה. כי המאמין יזעק מקירות לבו 'זה הדבר אשר ציווה ה'', הריני מאמין שכל הבא עלי מאבי שבשמים בא, ואינו כי אם לטובה ולברכה, לששון ולשמחה, לישועה ולנחמה.

גם 'בזה' יינצל מן הכעס שהיא מיידה רעה', כמו שאמר עוד הרה"ק רבי שלומ'קה שכל הכועס הריהו ככופר ואפיקורס גמור. כי אם היה מאמין שכל הקורות אותו מן שמיא אירעו לו - לא היה לו על מה ועל מי לכעוס. שהרי פלוני לא עשה לו מאומה, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו עשה לו כן. ובעצם כעסו הינו כמצווח ואומר שיש עוד מישהו שיש בידו כח וממשלה לעשות משהו בעולם, וכבר אמרו כל הכועס כאילו עובד עבודה זרה (רמב"ם דעות ב ג, עפ"י שבת קה:).

אגב אורחא, מעשה ברב חשוב בירושלים, יהודי בר אוריין, אשר הגיע להשתתף בשולחנו הטהור של הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע אשר כידוע היו סועדים על שולחנו הרבה שבורי לבב ודלי השכל אשר לא היה מי שיקרבם כי אם אותו קדוש

לברם יחיה האדם, כי אם על מוצא פי ה' בא לוי, וזהו ועשיתם אתם - ר"ת ה' - שיאמין שכל המוצא אותו על פי אמונה תורה מצוות'.

וטהור רבי שלומ'קה. אותו רב הביא עמו קדירה של טשולנט עבור הרבי ויושבי השולחן הטהור. בין המשתתפים שם ישב יהודי מסכן שתמיד הרגיש כי מפלים אותו לרעה והוא מקבל מכל מאכל פחות משאר המסובין... ע"כ כשהביא הרב את ה'טשולנט' הורה רבי שלומ'קה שייחיו את הקדירה לפני אותו יהודי שבור לב, בכדי שיוכל לקחת ממנו כל צרכו ולא ירגיש שמקפחים אותו. משהונחה הקדירה לפניו ועוד לא הספיק ליטול 'מנה יפה' לעצמו החלו עוד כמה מהיושבים לדחפו ברצותם לקחת גם הם מן המאכל, היהודי שחשש שמא שוב יבוא לו רק מעט מן המאכל בלבד, מיהר וירק מלוא לוגמיו אל תוך הקדירה, ובכך הבטיח לעצמו שאיש לא יהיו לגעת בקדירה ובתבשיל. רבי שלומ'קה ראה את המתרחש אך במידותיו הקדושות החריש ולא אמר מאומה. כראות הרב (שהביא את המאכל) את המתרחש, חרה לו הדבר, ויקם ממקומו והחל מדבר בחוסר דרך ארץ מול פני הקודש, וכה זעק - וכי 'למעמד' זה 'טיש' יקרא... וכי 'תורה' שמעו כאן, רק הנהגות משונות בחוסר 'דרך ארץ' ראינו אצל המסובים... וכי מה כבר אפשר ללמוד מ'טיש' כזה, ויהס אותו רבי שלומ'ק'ע והשיבו בנחת, אכן, הרבה הרבה יש ללמוד משולחן זה... והוא, מידת הסבלנות... לראות איך שהעניינים מתרחשים שלא לשביעות רצוננו ואעפ"כ לסבול ולא לומר מאומה, רק לצפות בהשקט עד יעבור זעם... זהו לימוד גדול שאפשר ללמוד כאן בהאי תכא...

ו. לפעמים נראה לו לאדם כי הרוויח או הפסיד על ידי עשייה פלונית, ומתחיל לחשוב שאילו לא היה עושה כן, היה מונע מעצמו רווח או הפסד פלוני, ידע שטעות בידו, כי הכל משמים - הן ברווח הן בהפסד ח"ו, וכבר אמרו צדיקים שלכך קוראים להתקשרות השידוכים בשם 'ווארט' שפירושו 'דיבור', כי פעמים נראה לאביהם ואמם של החתן או הכלה כי על ידי שדיברו עם פלוני ועשו פעולה פלונית וכיו"ב נגמר הדבר בכי טוב, לזה אומרים שאינו אלא 'ווארט' - עפ"י דיבור וציווי ה' נעשה - 'שהכל נהיה בדברו', כל השידוך נעשה אך ורק במאמרו ית'.

מתאמרא טעם בדרך צחות מדוע נוהגים שאבי החתן והכלה מוליכין את החתן בדרכו לחופה ואינו הולך לבדו. כי בזה מרמזים לו לחתן בגשתו לבנין ביתו - בית חדש בישראל, שכל חייו מעתה ועד עולם אינו מהלך אפילו פסיעה אחת לבדו, ובכל אשר ילך ויפנה - הוא כפי מה שמוליכין אותו משמי מרום, כי כל המפעל הוא על פי רצון דר עליון.

ז. רגיל היה הרה"ק רבי שלומ'קה מזוועהיל זי"ע לומר שה'אלף - בית' (והוא משל אנשים לכנות דבר שאי אפשר להתחיל מבלעדי, כמו שאותיות א' ב' הם ראשונה לאותיות) של

אז תרצה הארץ - ענין האמונה כי לה' הארץ
ופירותיה

בפרשתן (כו לד-לה), 'אז תרצה הארץ
את שבתותיה וגו', את אשר
לא שבתה בשבתותיכם בשבתכם עליה,
וברש"י 'שבעים שנה של גלות בבל הן
היו כנגד שבעים שנות השמיטה ויובל...'

וכדמצינו במשנה (אבות ה ט) שגלות באה
לעולם אם אין ישראל משביתים את
הארץ בשנה השביעית ואינם שומרים
את מצוות השמיטה. וביאר הרה"ק הרבי
ר' העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ד"ה
א) מדוע החמירו על עוון זה - לחייבם
גלות יותר משאר עבירות, כי רמו נפלא

היהודי הוא להתחזק באמונה תמימה, להאמין ש'הכל בידי שמים', ואין דבר הקורה
עמו ועם אחרים אם לא על פי ציווי ה' בחשבון מדוקדק על כל פרט ופרט, ורמו
לה בראשי תיבות, כי א'ב' נוטריקון של א'מונה ב'טחון..

הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע היה אומר בשם הרה"ק הרבי רבי בונים זי"ע שזוהי
התפילה 'ותקננו בעצה טובה מלפניך' כי ה'עצה טובה' היא אמונה, שהרי כך אנו
אומרים ב'פיוטים' **עצתו אמונה** (אמרי הרי"ם בשלח ד"ה ויאמינו).

ידוע משלו של הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, לאיש כפרי שלקה בעיניו ר"ל והיה
רואה כל דבר בעיקום, והנה, כל עוד ששהה ב'כפר' הקטן שם הבתים בני קומה
אחת הם לא היה כל כך נזק בראייתו העקומה (כי לא ראה בזה סכנה גדולה כ"כ אם הבנין
עקום מעט), פעם אחת נקלע הכפרי לעיר הגדולה, שם עומדים על תילם בניינים
גבוהים ורמים בעלי קומות הרבה, ומחמת מומו היה נדמה לו כי הבניינים עומדים
עקום ומטים ליפול בכל רגע, מיד החל להרים קול זעקה, אחינו בני ישראל... חוסו
על נפשותיכם והמלטו... כי גדולה הסכנה שמא תקברו בעודכם בחיים תחת שברי
הבניינים, ותרב הבהלה עד מאוד והמון העם נחפזו לנוס בטרם... היה שם חכם
אחד אשר הבין כל אשר נעשה וקרא בקול, עמדו על מעמדכם והחישו נא מהרה
רופא עיניים, הכל תמהו על דבריו והביטו עליו כחסר דעה שאינו ממהר להציל
עצמו, כי מה יועיל רופא עיניים בעת צרה כזאת כשעוד מעט ומתמוטט הבניין...
אך הלה המשיך בשלו 'לרופא עיניים אני צריך', לבסוף הגיע רופא עיניים ובדק את
עיני 'הכפרי', 'פשפש ומצא' כי הלה בעל מום הוא, והתברר לכולם שהכל על מקומו
עומד בשלום, אלא שזה רואה הכל בעיקום וטעות. והנמשל, כל בני העולם רצים
יומם ולילה, ברדיפה אחרי פרנסתם וכיו"ב משאר שטויותיהם, וכל זה אינו אלא
מפני שראייתם והבטתם על מעשי העולם בעיקום הוא - כשאינם זוכרים כי ממילא
הכל מונהג ממעל (הם חושבים שהעולם 'עקום', ובאמת הם עקומים), אין להם אלא לפקוח
את עיניהם באור האמונה, ואז יווכחו היטב כי 'ישו דבר ה'', אין כאן בירה דולקת,
והכל מתנהל בחסד וברחמים.

תמימה, אלא אדרבה רק השבתת הקרקע בשנה השביעית היא מקור ההשפעה לשש השנים הבאות^ח.

במוכן לחברו - אין טוב לפרנסה כמו האמונה

בפרשתן (בחקותי כו ג-ד), 'אם בחקותי תלכו... ונתתי גשמיכם

בעתם', ומבאר הרה"ק ה'דברי ישראל'

זי"ע (בפירושו הג') כי חק מרמו על פרנסה,

כדכתיב (משלי ל ח) 'הטריפני לחם חוקי'

(וכן בבבא מצ. חק לישנא דמווני), כי כל ענין

הפרנסה אינו אלא בחוק בלי טעם. כלומר

שהקב"ה 'קוצב' מזון לכל בריותיו אשר

ברא כפי מה שיעלה רצון לפניו (ורק ע"י

התפילה ישנה את מולו לטובה ולברכה). ולא שייך

בוה כל ענין הבנה וטעם - לתלות את

גודל קצבתו בריבוי ההשתדלות או

מיעוטה^ט. אלא, אם נגזר עליו מן השמים

- יזכה לראות ברכה בעמלו, ואם לאו

יש בה במצוות השמיטה, להראות שהננו מאמינים ויודעים שכל הארץ היא של הקב"ה, אנו עבדיו והוא אדונינו, על כן נתן לנו לעבוד את הארץ במשך שש

שנים, ועל דרך מה שמצינו בעבד עברי

'שש שנים יעבוד' (שמות כא ב), וכאשר

אנו משביתים את הארץ בשנת השבע

ומראים בואת שהוא ארון הכל הרי הוא

נותן לנו את הארץ לעוד שש שנים,

אבל, העובד גם בשנה השביעית הרי

בוה הוא מגלה שסובר בדעתו שהוא

ואין בלתו, ורק הוא בעל השדה, על כן

הקב"ה מגלה אותו מן השדה ללמדו

לקח 'כי לי כל הארץ'.

ולמדנו מדבריו שההתחזקות באמונה היא

הממשיכה את שפעת הפרנסה,

ושלא כדעת 'בעלי בתים' ההפוכה מדעת

תורה שנראה להם ש'מפסידים' בכך

שאינם עובדים את הקרקע במשך שנה

ח. כדברים הללו אמר הרה"ק רבי יצחק מנעשכ"ז זי"ע, שהשביל והדרך להמשיך

את ברכת הפרנסה הוא על ידי האמונה בחי העולמים, שמא תאמר, הנה עיניי

רואות אפיקורסים רבים המרוויחים לחמם בכבוד וחיים בעושר גדול, אין זה אלא

מפני שהקב"ה מרחם עליהם...

ט. וזוהי הדרך הישרה שיבור לו האדם, להאמין בבירור שאין השפעת הפרנסה

תלויה בעמל ויגיעת האדם. כי גם אם יעמול בכל כוחו מבוקר עד ערב לא

ישיג אפילו משהו יותר מאשר נקצב עבורו. ואף שגזירת מלך היא - שיצא אדם

לפעלו, ובזיעת אפו יאכל לחם, מכל מקום אין עבודתו אלא בגדר 'מצוות השתדלות'

וחובה ככל המצוות שנצטוו בהם בני ישראל, שכך גזרה חכמתו יתברך - 'בזיעת

אפיך תאכל לחם' (בראשית ג ט), אך לא היא מקור פרנסתו.

המאמין בזה לא יעלה על דעתו להפסיד תפילה בציבור או לבטל מתורתו לצורך

עסקיו, שהרי כל יגיעתו אינה אלא 'כי כן ציווה המלך', ומדוע יבטל מחמתם תורה

ותפילה המחויב בה גם כן. וכבר אמר הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע לבאר עד היכן חובת

לא יועילו לו כל מצדקי שבעולם'. מעתה ולהזיע לחינם ולריק, כי אם עצה אחת יבין וישכיל, שאין לו להתאמץ לעמול יש בידו - לשפוך שיחו לפני בורא כל

ההשתדלות, במשל למי שתוקע מסמר בכותל, כל זמן שהמסמר נכנס לעובי הקיר, ממשיכים להכות בו לתקעו עמוק יותר, אמנם ברגע שרואים שהמסמר הולך ומתעקם, מפסיקים מלהכות בו, כי אז תגדל 'עקמומיותו', כך הוא בענין ההשתדלות, על האדם לעסוק ולהביא טרף לביתו, עד - שרואה שהדבר מעקמו ומסיטו, אף רק במעט מדרכי התורה, כגון שעוסק בה על חשבון 'קביעת עיתים' או 'תפילה בציבור', או אז יחדול מהשתדלותו זו (מעשה איש' ח"א עמ' רפ"ב).

י. אחרי נישואיו של הרה"ק רבי שלמה מזוועהיל זי"ע בהיותו כבן י"ד שנה היה סמוך על שלחן אביו הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, והיה אביו נותן מידי יום ביומו לרבנית של רבי שלומ'קה סכום כסף קצוב כדי מחייתם, יום אחד חשב רבי שלומ'קה לעצמו, הרי כל יהודי צריך להאמין בהשי"ת שהוא זן ומפרנס לכל, אם כן אף להיות 'סמוך' על שולחן אבי איננו מן הראוי, וגמר בלבו שמהיום והלאה לא יקח עוד מעות מאביו, כי בוודאי ישלח לו הקב"ה מזונו מידו הרחבה והמלאה, והודיע לרבנית שמהיום תחדל מלילך לבית אביו לקחת את מנתם הקצובה. והנה, עברו הימים ולא היה לחם לאכול בבית, חשב רבי שלומ'קה לעצמו, שמא אינו מתנהג כשורה במה שאינו נוטל המטבעות מאביו, שהרי אף מה שקיבל מידי אביו אינו מ'קצבת' אביו, אלא הקב"ה קצב לו כן, ואם הקב"ה הוא ה'קוצב' לכל, מי התיר לו להתערב בעולמו של הקב"ה ולהחליט ממי יקבל מזונו. ומי התיר לו למנוע עצמו מלקבלו, ע"כ חזר בו וציווה לרבנית שתחזור לילך אל בית אביו דבר יום ביומו כדי לקבל את הסכום הקצוב לקנות בהם מזונותיהם, משנכנסה הרבנית אמר לה רבי מרדכי, רואה אני שלא הייתם כאן במשך כל שבוע העבר ע"כ אעניק לכם היום רובל (שלם) כדי פרנסת שבוע ימים.

באותה שעה באו שני חסידים בעלי פרנסה לקבל את פני הרה"ק רבי מרדכי מזוועהיל זי"ע, בצאתם מן הקודש נכנסו גם אל בנו של הרבי שזה עתה נישא, ושוחחו עמו על דא ועל הא, ואף בירכו אותו בברכת 'מזל טוב' לרגל השמחה השרויה במעונו, ובתוך כך הוציא אחד מהם רובל כסף מכיסו, והבין רבי שלומ'קה שהלה רוצה להעניקו לו כ'דורון דרשה' לכבוד נישואיו, אלא שבמשך שיחתם היה הלה מעביר את הרובל מיד ליד הלוח ושוב ומשפנה ללכת 'שכח' והניח את הרובל בכיסו, ונפרד ממנו לשלום. אדהכי והכי חזרה הרבנית ע"ה מבית אביו כשהרובל בידה... או אז אמר רבי שלומ'קה, שהראו לו מן השמים 'הנה, הרי שלך לפניך', הרובל היה מוכן עבורך מן השמים, ואילו לא שבת לשלוח את הרבנית היית מקבל את הרובל מיד

החסיד שישב בביתך, וכבר הוציא את הרובל והחזיקו בידו לתיתו לך, אך בו ברגע שהרבנית קיבלה מאביך רובל, מיד שב הרובל האחר לכיסו של החסיד.

ואף שלא כל אחד עומד במדרגה רבה ונשגבה זו (שלא לקחת מהנותן לנו), אבל, די לנו להשריש את האמונה שכל מה שאנו מקבלים מפלוני ומאלמוני אינו מידיהם אלא מידי הקב"ה, ו'נותנים' הללו אינם אלא כשליחים בעלמא, והעיקר, לדעת בשעה שמאן דהוא פסק מלתת לנו 'רובל', שלא לבכות ולא להתלונן עליו, כי לא פלוני נותן ולא פלוני לוקח, אלא הקב"ה בכבודו ובעצמו הוא נתן והוא לקח, ומה לך כי תלין על רעך, ומה לך כי יפלו פניך בדאגת הפרנסה.

פעם בא יהודי אחד לפני הרה"ק רבי שלומ'קה מזויעהל זי"ע והתאונן על פלוני שמשיג את גבולו, בפתיחת חנות בסמוך לחנותו, ומעתה אפשר להשיג אצל רעהו כל מה שאפשר להשיג אצלו – ובזה לקח הלה 'קונים' ממנו. תוך כדי דיבור המשיך היהודי לספר, ששמע על צדיק אחד מתלמידי הבעש"ט שחתך פיסת עץ משולחננו, טבל אותה במים ויוצא פרח ויגמול שקדים – פירות ואילנות מלבלבים.

נענה הרבי ואמר לו, הנה, כל יהודי מחויב ב'אמונה', אלא שיש כמה וכמה דרגות באמונה, יש עניינים שמי שאינו מאמין בהם אמונה שלימה הרי הוא כופר ואפיקורוס, מאידך, יש עניינים שמותר לו לאדם להאמין בהם אבל אם אינו מאמין בהם לא ייחשב כאפיקורוס. ובכן, מה שאמרת בראשית דבריך – שפלוני משיג גבולך, תדע לך שמחשבות כגון דא – אפיקורסות גמורה הם, כי יהודי מחויב להאמין ש'כל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה ועד ראש השנה' (ביצה טו.), ואי אפשר שפלוני יקח לו או ימעט ממנו ממה שנכתב לו בספר בראש השנה, ואין הפרנסה באה לאדם על ידי ה'קונים' כי אם על ידי קונה שמים וארץ. ואילו על הסיפורים שסיפרת על הצדיק – שהוציא פירות מעץ יבש, אולי כן ואולי לא – אבל ברור שמי שאינו מאמין בזה לא יקרא אפיקורס כלל וכלל (אלא יאמין שאפשר שהיה כזה מופת).

וכך אמר רבי שלומ'קה ליהודי, מדוע 'הפכת את היוצרות' – לסיפור הלז הינך מאמין ללא כל עוררין, והינך מספר זאת בדחילו ורחימו, אף שאינך מחויב להאמין בזה כל כך. ולאידך, הינך זועק 'פלוני קיפח את פרנסתי', והרי טענה זו היא נגד ה'אמונה' הטהורה – שמחויב כל בר ישראל להאמין שהכל משמים, והכל בהשגחה, בזאת 'אבדה האמונה נכרתה מפיהם' (ירמיה ז כח), לא כך היא דרכה של תורה...

ידועים דבריו של הרה"ק רבי מרדכי מטשערנאביל זי"ע, יהודי שיש לו חנות לפרנסתו, והוא פותח בצידה פתח (נוסף) לחנותו לצד הרחוב הגדול, שעיי"ז יכירו עוברי דרכים בחנותו ויכנסו אליו לקוחות הרבה, הרי הוא פגום באמונה. כי מי פתי ויחשוב שפעולותיו יביאו לו ממון ודמים, ולא יבין שמחייטו וכלכלתו אך מאת ה' היתה זאת.

עולמים שיומין פרנסתו מידו הרחבה והמלאה, ואז יראה ברכה בעמלו, כי הקב"ה שומע תפילת כל פה עמו ישראל ברחמים, וחפץ חסד הוא להשפיע לבריותיו כל טוב סלה.

(לשון הרב"י)^א.

וזוה יתבאר הפסוק 'אם בחקותי תלכו' על ענין העסק וההשתדלות לפרנסה, אם ילך האדם לעבודתו ולפעלו כחוק בלי טעם, והיינו שישיריש בלבו שאין כל שייכות בין יגיעתו במלאכתו לתוצאה שהוא עתיד להרוויח, ואינו עושה 'השתדלותו' אלא מצד מצוות הבורא

באתי לבקש ולחנן מלפניך - במעלת תפילת אבות על בנים

הנה ימים באים - יום ערב ראש חודש סיון, וכתב השל"ה הקדוש (מסכת תמיד נר מצוה קלב) וז"ל, לבי אומר שעת רצון לתפלה זו (תפילת השל"ה הנודעת) בערב

סיפור זה הביא הרה"ק ה'שפע חיים' זי"ע (שיעור חורש"י ראה תשמ"ב). ומציין שם לדברי ה'ספר חסידיים' ולחיבת הקודש נעתיק את לשונו (סימן שט) 'כאניות סוחר' (משלי לא יד), כך הקב"ה מזמין לעוסקים יומם ולילה בתורה כל צרכיהם, כשם שהסוחר שהשעה משחקת לו מזמין לו הקב"ה מלאכים הממונים עליו (והם) נכנסים בלב הסוחרים להביא (סחורה) לאותו מקום שזה הסוחר (נמצא) שם, ומביא רצון בלב הסוחר לקנות. ואח"כ מזמין לב אחרים לבוא שם אצל הסוחר, או הסוחר אצלם לקנות. וכל העוסק בתורה תדיר הקב"ה שולח לו מלאכים מרחוק להביא לו כל צרכיו, לכך נקראת התורה לחם, עכ"ל.

וכך אמר צדיק אחד למי שהתלונן בפניו כי מאן דהו פתח חנות הדומה לו בסמיכות לחנותו, אמר לו הרבי, אם תחריש לו יעבור הכל כשורה ובנקל... כדכתיב (תהילים קכ ז) 'אני שלום' - כל עוד שתחריש יהיה שלום ביניכם, אבל 'וכי אדבר' - אם תעיר ותריע לו, אזי מיד 'המה למלחמה'. אמר היהודי רבי אבל הוא מפסיד לי פרנסתי כשהוא נוטל ממני את ה'קונים'... אמר לו הרבי, אכן 'קונים' הוא נוטל ומרחיק ממך, אבל 'פרנסה' אינו מפסידך אותך אפילו בכחוט השערה.

יא. הנה בשיגרא דלישנא אומרים בני אדם 'תקופה זו קשה' למסחר פלוני מחמת סיבה פלונית, עוד יאמרו 'אוי, מה נעשה, זמנים קשים באו לעולם'.... וכיו"ב הרהורים ומחשבות דומות לאלו, ובאמת, טעות נוראה בידם, שהרי אין הקובע ל'זמנים' הללו אלא אמונתו של אדם. כי המאמין בה' לא תסור הטובה מאתו בכל עת. וכך נרמז בלשון הכתוב (ישעיה לא ו) 'והיה אמונת עתיך' - לפי האמונת כן היא

ראש חודש סיון, הוא החודש שבו ניתנה התורה, ואז נקראים 'בנים' לה' אלוקינו, וראוי לישוב בתענית ביום ההוא הוא ואשתו, ויתעוררו בתשובה ויתקנו כל ענייני הבית איסור והיתר ושומאה וטהרה וכל העניינים, ויתנו צדקה לעניים הגונים...

(ואף מי שקשה עליו התענית בדור זה, מ"מ יקיים שאר הדברים האמורים כאן, וירווח לו)².

גדול כוחה של תפילת אבות על בנים. ומפורשים הדברים ב'תנא דבי אליהו' (פ"ה) 'מעשה בכהן אחד, שהיה

העיתך... אם יאמין בו יתברך באמת ובתמים יזכה לזמנים טובים ורב שפע, וח"ו להיפך. כי האמת שהכל הבל ודמיונות, ואין מדת השפע תלויה כי אם בשלימות האמונה של בשר ודם, שהקב"ה לבדו הוא הזן ומפרנסו מידו הרחבה והמלאה, ורק עפ"י נקבע אם ירוויח אם לאו.

יב. עובדא שמעתי, לאחרונה באה כלה 'בעלת תשובה' בברית האירוסין, בהתקרב מועד הנישואין ביקשו העסקנים מכמה נשים צדקניות שתבואנה להשתתף בשמחת הנישואין לשמח את הכלה... והנה אחת מאלו כשבאת למקום הנישואין תרה אחר אם הכלה - לברכה בברכת 'מזל טוב', אלא שזו נעלמה מעין כל, עד שמצאה אותה יושבת ב'מטבח' כשפניה זועפים, מלאה טענות כרימון... משנשאלה 'מדוע פנייך רעות היום' לעת שמחת כלולות ביתך הכלה המהוללה בכל התשבחות... ענתה אותה 'קשת רוח', כיצד אוכל לשמוח כשבתי הכלה הזו הפנתה לי עורף, עזבה את ביתי ואת דרך חיי ונהפכה לבעלת תשובה גמורה, ומה גדל צערי כי איננה הראשונה אלא שלישית מבין בנותי שעשו את הדרך הלזו ושוכו בתשובה שלימה...

כשמוע האשה את דבריה תמהה בפניה - כיצד אכן אירע דבר כזה שממשפחה אחת כבר שבו ג' בתשובה, לא ידעה אם הכלה מה לענות, אבל סיפרה כי כל ה'קשר' שבינה ובין עולם החרדים לדבר ה' היה שלפני כעשרים שנה השתתפה ב'סמינר' לבעלי תשובה, אבל כל הדיבורים שנאמרו שם לא נקלטו במוחה ולא השפיעו עליה במאומה. בתוך הדברים סיפרה שבסוף הסמינר נתנו לכל אחת דף כתוב, והובטח להם ש'סגולה' גדולה להצלחה ולברכה יש באמירת הנכתב באותו דף, ומאז היא אומרת אותו בכל יום - אעפ"י שאינה מבינה מאומה מהנאמר בו (כי לא הייתה האשה מבני ארה"ק). האשה שאלה אותה שמא נמצא הדף ברשותך, אמרה כן, והוציאתה מחיקה שם נתגלה הסוד - כי על הדף הודפס 'תפילת השל"ה', ואף שאשה זו לא ידעה מאי קאמרה, מ"מ זכתה ששלוש מצאצאיה שבו בתשובה שלימה וגמורה, ק"ו לדידן שאנו יודעים את הנאמר בה, אם נתפלל בוודאי נפעל דברים נשגבים ורוב נחת דקדושה מכל יו"ח.

ירא שמים בסתר וכל מעשיו הטובים שהיה עושה היה עושה בסתר, והיה לו עשרה בנים מאשה אחת, ששה זכרים וארבע נקבות, ובכל יום ויום היה מתפלל ומשתטח ומבקש רחמים, ומלחך בלשונו עפר, כדי שלא יבא אחד מהן לידי עבירה ולידי דבר מבוער. ואמרו, לא יצתה אותה שנה ולא שנית ולא שלישית עד

שבא עזרא והעלה הקב"ה על ידו את ישראל מבבל, ואותו הכהן עמהם, ולא נכנס הכהן ההוא לעולמו עד שראה כהנים גדולים ופרחי כהונה מבניו ומבני בניו עד חמשים שנה, ואחר כך נכנס אותו הכהן לבית עולמו, עכ"ל. הבט וראה כמה זכה אותו הכהן על ידי ששפך תפילות בעושר על צאצאיו."

יג. העיד הגה"ק ה'חתם סופר' ז"ע על עצמו בשמחת נישואי אחד מצאצאיו בזה הלשון האמינו לי, שמדי יום ויום הנני שופך דמעות שה' יזכני, שבניי יעלו מעלה מעלה בקודש יותר ממני, ויקויים בהם (דברים ל ה) 'והיטבך והרבך מאבותיך' (הובא בתפילה למשה' עמו' טו).

הרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע היה אומר שאינו מבין היאך אפשר לאב הרוצה שיגדלו בניו בדרך התורה להישאר בעיניים יבשות בשמו"ע. ואביו הרה"ק המהרי"ד מבעלזא העיד שאינו מחסיר אפילו 'שמו"ע' אחת מלבקש ולהתפלל על בנו רבי אהרן - שכבר אז היה מפורסם כגדול וקדוש, ומה נענה אנו.

עוד אמר המהרי"ד שכ"כ גבוהה ונעלית היא התפילה להצלחת הצאצאים בתורה ויראה עד שלא תיקונה אנשי כנסת הגדולה בתפילת שמו"ע בפירוש, כי אם ברמיזה (שלא ייטפלו לה ה'חיצונים') בברכת מודים, בתיבות 'לדור ודור נודה לך ונספר תהילתך', שהוא כאומר ומבקש רבש"ע הב לי בנים שאודה לך תמיד עליהם...

מובא ב'מעשה איש' (ח"ה עמו קטו) שה'חזון איש' אמר פעם להגאון ר"י גאלינסקי על בן קיבוץ שחזר בתשובה - כי בזמן שאביו (של הבחור) החמיץ וירד מדרך הישר בכה אביו (של האב) בדמעות. וכלל הוא כי דמעות אינן הולכות לאיבוד (והשפיעו לכה"פ על נכדו).

וכה סיפר הגאון רבי ברוך גריינימן שליט"א עובדא נוראה על דו"ז הגה"ק החזו"א ז"ע, מעשה באברך שלצורך פרנסתו יצא לעבוד מחוץ למחננו - ורק אחת לכמה שבועות היה חוזר לביתו למשך שבת אחת וחוזר חלילה... במקום עבודתו מצא בחור 'עם הארץ' מהודר בתכלית ההידור, בהיותו בן 'קיבוץ' של אותם הימים לא ידע מימינו ומשמאלו 'עם הנבחר' מהו, תורה ומצוות מה הם... בהגיע 'שבת חופשה' הזמין האברך את הבחור הלז שיבוא לשבות שבתו עמו בביתו שבבני ברק, הבחור חשש ופחד כיצד יתקבל בבני ברק כשכל הנהגתו ולבושו נראית כה'תועים', אבל האברך דיבר על לבו והרגיע אותו שבוודאי יקבלוהו בסבר פנים יפות, וכך הווה.

למותר לומר, שהאברך ניצל את ההזדמנות, ובמשך השבת הראהו לו את 'ופיה' של בני ברק - היכלי הישיבות וחצרות האדמור"ים (דאז), גם על ביתו של מרן החזו"א לא פסח - שם נדלק הניצוץ היהודי בלבו של הבחור והחל 'לזוז' לצד התורה והמצווה, עד שבהגיע ה'חופש' הבא ביקש הבחור מעצמו שברצונו להיות 'אורחו' של האברך, וכך זכה שוב להקביל את פני החזו"א ויותר נתלה בקרבו, עד שנהפך ל'בעל תשובה' גמור, וכעבור תקופה הופיע בבית אביו באותו 'קיבוץ' כשכיפה גדולה על ראשו - כראות האב את בנו חבוש בכיפתו זעק 'זעקה גדולה ומרה' כי 'רע ומר' חלקו בראותו את בנו טיפוחו חבוש כיפה לראשו... בחמת זעם שאל את הבן כיצד אירע דבר, כיצד נשתבשה דעתו, וסיפר לו הבן שכל זה בזכות החזו"א... האב שהכיר מעיירת מולדתו את החזו"א, שאל את בנו, מי זה, ר' אברהם ישעי' מקאסווע, וכל עוד זעמו בפניו הכריז, אני אראה לו מי חזק ממי... נכנס לרכבו ונסע במהירות לבני ברק, בהגיע לבני ברק שאל את העוברים ושבים היכן החזו"א... היכן החזו"א... משהראוהו והגיע לביתו, שאל מיד את הגה"ק ברוגזה אתה החזו"א... אתה החזו"א... כן, מה רצונך שאלו החזו"א, החל האיש זועק לנגדו, וכי נראה לך שתעשה עם בני ככל העולה ברצונך, אני אאסור אותך בבית האסורים על מעשים כאלו... כה זעק וזעק גיבובי דברים ושטויות, לא יועילו לכם כל פעולותיכם, גם לא יועילו תפילותיהם ובכיותיהם של הורי אשר בכו נוראות כשאני ברחתי מבייתם (והלך אחר ה'משכילים' כסומא בארובה), החזו"א לא נכנס לדבריו רק נתן לו לפרוק כל אשר על לבו, ומשנרגע מעט נענה ואמר לו, דע לך, אין תפילה אחת חוזרת ריקם, אין דמעה אחת חוזרת ריקם, תפילותיהם, בכיותיהם ודמעותיהם של הוריי בוודאי יפעלו פעולתם לטובה, ואם אתה היית 'בעל בחירה' ומן השמים לא עכבו בעדך מלבחור בצד הרע, אבל בנך כבר נחשב 'תינוק שנשבה', עליו ועל נשמתו פעלו התפילות להשיבו אל כור מחצבתו...

סוף דבר היה שכעבור ימים ושנים גם האב שב בתשובה שלימה ונתקרב כראוי לתורה ועבודה, ונמצא שגם עליו ועל נפשו פעלו והועילו התפילות והבכיות. ידוע שהגה"ק ה'חזון איש' זי"ע אמר (וכן היה מרגלא בפומיה של הגה"ק הסטייפלער זי"ע) דלפעמים נראה 'בחור' שאין לו טעם בלימוד, ולפתע ביום מן הימים נפתחים בפניו מעיינות החכמה, והוא מתחיל לעלות ולהתעלות בתורה ועבודה, והגורם לזה, כי לפני זמן היתה זקנתו בוכה בתפילתה בעת הדלקת נרות שבת 'זוכני לגדל בנים ובני בנים חכמים ונבונים אוהבי ה'...' ודמעות אלה נחסמו בשעתו על ידי קטרוגים ל"ע, והנה לאחר שנים כופר העוון ובטל הקטרוג, מיד עלו אותן הדמעות ופעלו בשמים שאכן יגדלו צאצאיה לתלמידי חכמים וכל מידה טובה המוזכרת בתפילה הנ"ל. יש מרמזים, מדוע 'עיני לאה רכות' (בראשית כט יז) - ואילו לרחל אחותה נאמר (ירמיה לא טו) 'מנעי קולך מבכי'.... אלא שבכיותה של לאה היה על בניית בית נאמן

בישראל, בית שמגדלים בו בנים צדיקים, בכיה זו חשובה למאד, עד שלא רצה הקב"ה לומר לה 'מנעי קולך מבכי'...

שח הגאון רבי מיכל יהודה לפקוביץ זצ"ל שכידוע עמד בראשות ישיבה רבות בשנים, כי תחת ידיו עברו דורות של תלמידים - אב בן ונכד, וגם משפחות שלימות של כמה וכמה אחים, וברבות השנים ראה כי פעמים ויש משפחה שלימה של אחים שכולם מוצלחים ביותר זולתי אחד שנראה כ'חלש' יותר מכולם אם בלימודים או בשאר עניינים, וברבות השנים הבחין בדבר פלא - כי דייקא זה ה'חלש' יצא עפ"י רוב מוצלח יותר משאר אחיו ה'מוצלחים' וה'עילויים' בתורה (או בכל דבר אחר שפנה לעסוק בו). וביאור הדבר, בע"כ תאמר, שהוא בזכות הדמעות והתפילות ששפכו אביו ואמו, כי בדרך כלל על בן 'יוצא דופן' כזה מתפללים ושופכים דמעות יותר מעל שאר הבנים המצליחים.

מעשה שהיה כשישב הגאון רבי משה שטרנבוך ראב"ד ה'עדה החרדית' בירושלים שליט"א בשיעורו של הגאון גאב"ד טשעבין זצוק"ל, והקשה הטשעבינער רב קושיא עצומה על הסוגיא הנלמדת, והגר"מ ענה מיד תשובה כהלכה ברוב חריפות ופלפול ויישב דבר דבור על אופניו. אמר לו ה'טשעבינער' חידוש זה איננה שלך... ולפליאת שומעי לקחו הסביר, כי תשובה זו איננה שלו אלא של אמו שבכתה בדמעות שלישי להצלחת צאצאיה בתורה.

סיפר לי מחנך חשוב מתושבי נ.י. שהוא מנהל רוחני בתלמוד תורה גדול בארה"ב, ובעיניו ראה כוחה הגדול של תפילת אבות על בנים, וכך הוה מעשה, בת"ת לומדים באותה כיתה שני אחים תאומים, אך נשתנו זה מזה, כי אחד מהם היה בעל כשרון נפלא, מלא בשמחת חיים, שוקד על תלמודו בשקידה עצומה מתוך הבנה בהירה, ואף מוסיף לימודים, ובכולם הוא מצליח בס"ד ומתעלה מעלה מעלה. לעומתו, אחיו תאומו היה ילד חלש מאד, חסר כשרונות וחשקות התורה, ואף דברים פשוטים לא נקלטו במוחו... והיה ממש צער גדול לראותו יושב ונחשל בלימודיו, ובפרט שבאותה שעה יושב בסמוך לו אחיו העולה ומתעלה דבר יום ביומו בליעה"ר...

כך הוה עד לפני שבועיים (ביום שסיפר לי המחנך את דבר המעשה), עד שלפתע ביום בהיר אחד, החל האח הנחשל לפרוח ולהתעלות, להבין ולהשכיל מתוך חשקות התורה נפלאה, והיה שומע לומד ומלמד באופן נפלא כזקן ורגיל כאילו נולד בכישרונות מזהירים ונפלאים.... והי לפלא ו'חידה סתומה' בעיני כל מלמדיו וחבריו. איש מבין המלמדים לא ידע ולא הבין ממה אירע השינוי המבורך, עד שפגש המנהל באבי הילד ושטח תמיהתו בפניו, הידעת כי נפתח ראשו ולבו של בנך השני והחל לשתות לרוויה ממימי ים התלמוד, אף תפילתו ויראתו נשתנו למעליותא בצורה נפלאה, אולי תדע 'בשל מי הסער הגדול הזה'...

תחילה ניסה האב שלא לענות למנהל, אך משגברו עליו הפצרות המנהל, הודה שלפני כב' שבועות עמד והתבונן במצבם של בניו התאומים, איך שאחד עולה ומצליח ועושה חיל בלימודו, ולעומתו השני מבלה את ימיו בחוסר מעש, אחרי שאין לו כל חשק וטעם בלימודיו. ואף כל עצותיהם הטובות של המחנכים העלו חרס, על כן קיבל האב על עצמו שמכאן ולהבא יאמר 'ברכת התורה' דבר יום ביומו בכוונה מתוך הסידור ובמתינות כמונה מעות, וישפוך שיחו בברכת 'הערב נא' ויבקש מעומק הלב 'ונהיה אנחנו וצאצאינו כולנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמה' (כי עד אז הייתה 'ברכת התורה' משמשתו כ'תפילת הדרך' מביתו לביהמ"ד הסמוך לביתו), וכן עשה, ומני אותו היום 'נפתחו עיניו ולבו של הבן' והחל להבין את הנלמד ואף החל לשקוד על תלמודו יומם ולילה וכל זה בזכות 'ברכת התורה' של האב...

כשערכו האחים הקדושים הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע והרה"ק רבי זושא מאניפולי זי"ע את 'גלותם', פגשו באחד הכפרים את הרה"ק רבי דוד מלעלוב זי"ע שהיה אז ילד רך וצעיר לימים, ובקדושתם הרגישו עליו שנשמתו זכה ואור גדול שורה עליו, על כן שאלוהו למקום מגוריו, וכאשר הראה להם מיהרו לביתו, ומצאו שבעל הבית – אבי הילד שוהה בעבודת השדה עדי ערב, מכיוון שכן שאלו את אם הילד 'מה מעשי האב' שזכה לבן עם נשמה גדולה כזו. אך היא ענתה ואמרה, שאיש פשוט הוא, מתפלל שלש פעמים ביום וקובע עתים לתורה ותו לא מידי. רק אחרי שדחקו בה האחים הקדושים ושאלו שוב ושוב אולי בכל זאת יש לו איזו הנהגה נסתרת חשובה, ענתה האשה שבכל שב"ק באמרו בסדר 'זמירות השבת' – זכנו לראות בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצוות (בפיט 'ברוך ה' יום יום') יורדים מעיניו פלגי דמעות, והוא בוכה במשך שעה ארוכה עד אשר נופל ומתעלף, וצריך להעירו ולהקיצו מעלפונו, וכך הם מעשיו מידי שבת בשבתו. כששמעו כן האחים הקדושים ענו תיכף ואמרו 'אכן נודע הדבר', שבשכר זה זכה להוליד בן מופלג כזה שקלסתר פניו מעידים שזכה לנשמה גבוהה ונשגבה מאד מתחת כסא הכבוד.

מעשה בבחור מבני חו"ל שלמד בישיבת 'שפת אמת' בירושלים עיה"ק, והיה הבחור בעל כשרון נפלא ומתמיד עצום, ונתחבב מאד אצל 'ראש הישיבה' דאז ה"ה הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע, והיה ראש הישיבה משתעשע עמו הרבה בדברי תורה. פעם הגיע אבי הבחור מחו"ל ובביקורו בישיבה נכנס אל ראש הישיבה לשאלו אודות בנו ומצבו בלימודים, ויענהו ראש הישיבה בקצרה ובפשטות 'ב"ה הכל בסדר...' כדרך שעונים לאב השואל על בנו שהוא מן הבינונים בישיבה... משיצא האב מחדרו של ראש הישיבה שמע מכל רבני ותלמידי הישיבה – אה, אתה אביו של פלוני, הרי ראש הישיבה אינו פוסק מלהשתעשע עמו בדברי תורה, בעיון ובבקיאות וכו' וכו'... מששמע האב כי כן, גברה פליאתו, מדוע ענה לו ראש הישיבה כל כך בקרירות

ו'סתמא' על בנו. שב האב להתדפק על חדרו של רה"י ושאלו מדוע הסתיר ממנו מע"כ על מצב בני כי כל כך טוב היא... ויענהו ראש השיבה ה'פני מנחם' בסיפור מעשה שהיה.

לפני מלחמת העולם השנייה ריחפה על בחורי ישראל גזירת גיוס לצבאות פולין, כאשר נקרא אחי (מאימו שנישאה בזיווג"ש ל'אמרי אמת', והיה לה בן יחיד מזיווג ראשון שגדל על ברכיו) הר"ר לייבל טימקין הי"ד להתייצב לצבא, נכנסה אמי הרבנית אל אבי הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע שיברך אותו שיפטר מהצבא, אך אבי השיבה בקיצור 'השי"ת יעזור'. מכיוון שכן הייתה אמי יושבת ובוכה על מצבו של אחי - מה יעלה בגורלו ומה יהא בסופו הן ברוחניות הן בגשמיות, כי היה נראה שיהא עליו להתגייס ולשרת בצבא, ובפרט אחר שהרבי לא הבטיח לה ישועה.

משראתה זקנתי אם אמי (אשת חבר של הרה"ק הרי"מ בידרמן זצ"ל) את צערה של אמי מיהרה ונכנסה אל אבי - חתנה ה'אמרי אמת' (אשר היה גם אחיה) והזכירה את צער אמי - בתה הרבנית החוששת מה יעלה בגורל בנה, נענה הרבי ואמר לה בניחותא ובהבטחה, אין כלל מקום לדאגה כי בוודאי לא יקוהו לצבא. אחר זמן כשנודע לאמי שאבי הבטיח לאחותו (אמה) מפורשות שלא ילקח הבן לצבא, שטחה את פליאתה בפני אבי מדוע לא הודיע לה כן מתחילה והיה חוסך ממנה הרבה צער ועגמות נפש, השיב לה אבי ה'אמרי אמת' א מאמע דארף וויינען... (אמא צריכה לשפוך דמעות על בניה).

בזה ביאר הרה"ק ה'פני מנחם' לאבי הבחור, שלכן לא רצה לשבח את הבחור באזני האב, כדי שימשיך לבכות ולהתפלל שיזכה בנו לחשק ואהבת התורה, ויתעלה מעלה מעלה בדרך התורה והיראה.

שמעו נא למעשה שאירע זה לפני כשנה ומחצה (בחורף תשע"ז), בשכונת 'רמת שלמה' שבעיה"ק ירושלים שוכנת ישיבה גבוהה לבעלי תשובה ושמה ישיבת 'פתחי עולם' בראשותו של הרב הגאון ר' אליהו פייבלזון שליט"א, והנה התדפק על דלתי ראש הישיבה יהודי הדר ב'תל אביב', הלה שכבר מלאו לו שבעים שנה וכבר הגיע לזקנה ושיבה (אבות ה כא) בא בבקשה כי ברצונו לחזור בתשובה (ולהתקבל בישיבתו הרמה)... תמה ראש הישיבה בפניו מה אירע, וכי 'חלמא טבא' חזית... מה יום מיומיים כי באת לשוב אל הקב"ה היושב ומצפה ל'תשובתך' מזה שבעים שנה... ויען האיש ויאמר, נער קטן הייתי כשאבי ז"ל הי"ד נרצח בידי המרצחים ב'מלחמה', ואימי אשר עברה את כל מאורעות המלחמה סרה מהר מן הדרך, עלתה לארה"ק, נשתקעה ב'תל אביב' ועזבה את דרכי התורה והיראה... והנה, אותי בנה היחיד אוד מוצל מאש שלחה להשתכן בבית היתומים של גאב"ד פוניבז' זצ"ל, כעבור זמן קצר באה אמי לבקר אותי בבית מלוני, ומה רבתה חרדתה לגלות ש'נפלה בפח יקוש' כי

נוראות מצינו בכוחה של 'תפילה אבות על בנים', הכתיב בסוף פרשת חיי שרה (בראשית כה ה-ט) 'וימת אברהם בשיבה טובה זקן ושבע ויאסף אל עמיו, ויקברו אותו יצחק וישמעאל', וברש"י, יצחק וישמעאל - מכאן שעשה ישמעאל תשובה, והוליד את יצחק לפניו, ואילו עשו בנו של יצחק אינו לא עשה תשובה, ובו אמר קרא (פרשת וישלח, לה כט) 'ויקברו אותו עשו ויעקב'. והנה, ביאורים רבים נאמרו בהבדל שביניהם מדוע זה עשה תשובה וזה לא, ושמעתי מחכם אחד לבאר כי גדול כח התפילה של 'אבות על בנים', ולכן ישמעאל עשה תשובה שהרי אברהם אביו התפלל עליו לפני הקב"ה 'לו ישמעאל יחיה לפניך' (שם יז יח) ופירשו חז"ל 'ביראתך' (כמובא ברש"י), אבל יצחק אינו שאהב את בנו עשו

ה'מוסד' שהנני שווה בו מתנהל על טהרת התורה והיראה בדרך המסורה לנו ממשה בסיני ועד עתה... מה עשתה במסכנותה, בו ברגע ארזה את מטלטלי ונטלה אותם יחד עמי לתוככי הסחי והמיאוס בביתה אשר בתל אביב, ואז נסתם הגולל עלי ועל יהודתי...

נוהג היה גאב"ד פוניבז' לבקר לעתים תכופות את 'בניו' אשר בבית היתומים, ואכן, בביקורו הראשון שלאחר ה'סילוק' בירר אודותי, ושמע את הקול מבשר ואומר שאם הילד אשר בחרה לילך בדרכים עקלקלות נטלתו לביתה הקלוקל... מיהר הרב להזמין טעקס"י (מונית) והחיש פעמיו לבית האשה שבורת הלב, משנקש על דלתות הבית, והציג עצמו כאביהם של היתומים גוללה בפניו האם את כל תלאותיה ומאורעות המלחמה אשר עברו עליה ו'החלטתה' לבגוד בכל הקדוש והיקר ובשום פנים אופן לא תשלח את בנה למוסד המגדל צאצאים בדרך התורה והיראה... כראות הרב שתחנוניו לריק המה, ביקש מהם כסא, נתיישב עליו ופרץ בבכי נהי תמרורים, על השבר הגדול - על בן יקיר שנשמתו יורדת לטמיון... משעברו עליו עשר דקות בבכיה עצומה פרש בשלומם נשא רגליו וחזר לבני ברק. ע"כ דבר המעשה אשר אירע לערך בשנת ה'תש"י לפ"ג.

כאן באה תשובת היהודי שבא לדפוק על 'שערי תשובה' ככלות יותר משישים שנה בשנת ה'תשע"ז, כי אותם הדמעות שנשפכו כמים מעיניו של הרב מפוניבז' לא נתנו לו מנוח במשך כל השנים שעברו מאז ועד עתה... עד שהגיעה השעה ובה לשוב בתשובה שלימה... מכאן תצא הקריאה לכל אב ואם (ולכל אחד על עצמו) שיפכו דמעות כמים - עליכם ועל נפשות צאצאיכם, כי אין דמעה אחת הולכת לריק, כל תפילה וכל דמעה מתקבלת באהבה בשמים ממעל, ואף אם לפעמים נראה לו לאדם שכבר הרבה להתפלל ולא הועיל מאומה, לא יתייאש כי ברבות הימים ימצאנה ותפעל פעולתה בדבר ישועה ורחמים.

לחמכם לשובע', רק כלפי אכילתכם עצמכם נאמר שיאכל קימעא, אבל לאחרים אדרבה, תנו ותנו, מאכל ומשתה לרוב.

זה הכלל, לעולם יאמר אדם 'אין הדבר תלוי אלא בי', ויחשוב לעצמו לולי עזרתי ימות הלה ברעב, ואין אדם ובה בעולם שיכול לעזור לו זולתו, ויעניק לעני נדבה הגונה ביד רחבה. ונרמז גם כן בלשון הפסוק (פרשת בהר כה לב) 'זהחזקת בו' בלשון יחיד, שיחשוב שהוא 'יחיד' אשר בידו לעזור ולסייע לעני, וממילא יעשה כל אשר בידו להחזיקו ולהחיותו".

וזוהי ההכנה הראויה למתן תורה, כפי שרמז ה'בני יששכר' (חודש אייר ג א) דאיכא ל"ב תיבות מתחילת התורה - בראשית ברא ועד וירא אלקים את האור

'כי ציד בפיו - היאך מעשרין את המלח'... ולא ידע שעשו רשע הוא לא התפלל עליו, ולכן לא שב הבן הסורר בתשובה. [ואף שבוודאי אין לנו כל השגה לא באברהם אבינו ולא ביצחק בנו, אך ללמדנו בא על מעלת תפילת אבות להשיב לב בנים].

תן לו משלך - ענין ההטבה בין איש לרעהו בפרשתן (כו ה), 'ואכלתם לחמכם לשובע', ולכאורה צריך ביאור, מדוע נאמר 'לחמכם' ולא 'ואכלתם לחם לשובע'. יש שרמזו בכאן, עפ"י מה שפירש ברש"י שברכה מיוחדת נאמרה כאן - 'אוכל קמעא ומברך במעיו', מעתה יש מקום לאדם לומר, מה לי להעניק לחברי לחם לשובע בשפע גדול ורב, אתן לו קמעא ובוודאי יברכהו ה' שיתברך המאכל במעיו, לזה אמר 'ואכלתם

יד. בדרך צחות פירשו מה שנאמר (משלי יג כה) 'צדיק אוכל לשובע נפשו ובטן רשעים תחסר', שמדרך העולם כשאחד מתארח אצל השני ומביא לו לאכול ולשתות שאין האורח מרגיש כל כך בנוח לאכול אלא אם גם בעל הבית סועד עמו. וזהו שאמר הכתוב 'צדיק אוכל לשובע נפשו', הצדיק אף כשהוא שבע מכל מקום אוכל בכדי שיהא נעים לאורח, לעומתו הרשע מענה עצמו ואף כש'בטן רשעים תחסר' והוא רעב אינו אוכל, כדי שלא יהא לאורח טעם באכילתו.

המגיד מדובנא זצ"ל (וכן הוא ב'אלופי יהודה' פר' לך ד"ה והאמין) רמז לה בפסוק (תהלים מא ב) 'אשרי משכיל אל דל', דבלשון בני אדם נקראים הכופרים והאפיקורסים בשם 'משכילים', ולכן קאמר דוד 'אשרי משכיל' שבנוגע אל דל - להחזיקו ולהחיותו יעשה עצמו כמשכיל, ולא יהא אז 'בעל בטחון' אלא יעמוד לימין אביון להושיע משופטי נפשו.

כעין זה מצינו להרה"ק מקאסאן זי"ע (בני שלשים דברי יוסף דרוש ג) שביאר את הפסוק (שם יד ו) עצת עני תבישו כי ה' מחסהו כי העני חושב עצות על עשיר פלוני

בי, והתיבה הל"ג היא טוב, (ומרמו על מ"ט מ"ט), להורות שעיקר עבודת האדם בעינינו ימי הספירה, כי נימטריא של ל"ב עם 'טוב' עולים בין אדם לחברו^{טו}, - להפוך את לבו

שיעזרוהו בנתינה שיש בו ממש, ואילו בבואו אל העשיר יענה לו - מה לך כי באת אלי, לך נא אל בוראך ומי שברא יומך ברא פרנסתך (תנחומא בשלה כ).
טו. וכך היה אומר הרה"ק רבי שלומק'ה, כי על עבירות החמורות ש'בין אדם לחברו' נפרעים מן האדם בעולם הזה, ומשם באים רוב הצרות והייסורים ומכאובים הקשים שסובלים בהאי עלמא, וכל הגיהנום בעולם העליון אינו אלא על עוונות של 'בין אדם למקום'.

פעם התאונן הרה"ק כי המדברים סרה באיזה יהודי - בסמוך לו - הריהם מבלבלים את מוחו ואת מחשבותיו.

מרגלא בפומיה של הרה"ק רבי גדליה משה מזוועהיל זי"ע לבאר משמיה דהגר"א, אמאי לא מצינו בתורה ציווי בעניין המידות הטובות והשרשת המידות הרעות, במשל לאחד שבא לבקש מנגר שיבנה לו שולחן, הרי הוא מפרט לו באר היטב כל רצונו בסוג העץ וצבעו ממנו יעשה את השולחן, ואף מפרט לו מידת ארכו מידת רוחבו ומידת גמיו. אך אינו מורה לו - קח לך פטיש ומסמר והתחל לבנות בעץ, כי דבר זו פשיטא הוא. כך ממש, דבר פשוט הוא שבכדי לקיים את מצוות התורה בשלימות צריך האדם להיות מזוקק שבעתיים במידות טובות וראויות.

נפלאות מסופר על מידותיו של רבי שלומ'קה בבין אדם לחברו ואהבת ישראל. הנה ידוע דבר המעשה שבאתה אשה מחוץ לירושלים להיות כ'אורחת' ללילה אחד בביתו של רבי שלומ'קה (היא ובנה), ומלילה אחד נמשך שהותה לשבוע, לחודש לשנה ועוד שנים רבות. ויהי היום כשהגיע הרבי לשנותיו המאוחרות הוצרכו לבנות עבורו בית הכסא נוסף בחצר הבית, הבנייה אמורה הייתה להקים קול רעש, ע"כ הקדימה אותה אורחת, והקימה קול זעקה שאיננה נותנת את הסכמתה לבנות בית הכסא בשום פנים ואופן, כי הדבר מפריע לה ולשלוותה. משהגיעו הדברים לפני הרבי נענה ואמר - 'היא צודקת', אם הדבר מפריע לה אסור לבנות כנגד רצונה. ושמא תחשוב כי ר' שלומ'קה ראה בזה מצוה של עזרה לדל ואביון, הסכת ושמע, ביום מן הימים באה האשה לפני הרבי ו'הזכירה' את עצמה, כי הדירות אשר תחת בעלותה בעיר תל אביב עומדים זמן מה ריקניות משוכרים - ומבקשת שיפעל נא הרבי שתמצא במהרה שוכרים לדירתה, כי כל יום שעובר הפסד ממון הוא... בוא וראה עד היכן טוהר המידות מגעת. ואף אמנם שאלו המדרגות גבוהות עד מאד, מ"מ יש לנו ללמוד מכאן להבליג ולהיות מעביר על מידותיו.

ל'לב טוב'י, לגמול חסד עם אחרים לאורך, יתרחק כמטחוויו קשת מלצער ולהיטיב להם ככל האפשר לו". את רעהו הנברא כמותו בצלם

טז. ידוע כי ביתו של רבי שלומ'קה היה פתוח תדיר לקבל כל עובר אורח, וכל מי שבא בשערי הבית היה יכול לעשות בו ככל העולה על רוחו. הדבר היחידי שראו את רבי שלומ'קה נוהג כ'בעל הבית' במעונו, היה בכך, שתדיר היו מונחים על שולחנו כיכרות לחם וצלוחית עם ריבה (ג'עם) וכל מי שנכנס היה פונה אליו שישביע נפשו מהלחם וגם מהצלוחית.

מנהג קבוע היה לו לרבי שלומ'קה לחלק 'צרכי שבת' בהרחבה למשפחות עניות מבני ירושלים, ועד עצם היום הזה אין ידוע מניין היו לו סכומים כה גדולים לחלקם לעניים.

באותה מידה היה נזהר ביותר בכבודו של כל אדם מישראל, והכל כלא נחשב אצלו בהגיעו לענין זלזול בכבודו של בן ישראל, ורבו העובדות על כך.

מעשה שהיה בשנתו האחרונה בל"ג בעומר וכבר היה חלוש מאד, ובאו אב ובנו חתן החאלאקע - שהרבי יגזוז את שערו של הילד, אך המשמש בקודש שעמד מחוץ לדלת לא אבה להכניסם באמרו שהרבי חלוש עד מאד. תוך כדי דיבורם הרגיש רבי שלומ'קה במתרחש בחוץ ומיהר לקרוא את משמשו, משבא, אמר לו 'מי שמך לאיש' - למנוע מיהודים להכנס הנה, מהר והכנס את היהודי העומד מבחוץ, אך המשמש הרהיב עוז ושאל, הלא הרבי כה חלוש, ענהו רבי שלומ'קה 'מי שאוהב את האב אוהב ומחבב גם את בניו', כאומר, מחלקי אהבת ה' - לאוהב את בניו רחומיו.

מעשה שהיה בימי 'ראש השנה', שאחד מאנשיו לא בא כלל לבית המדרש - לתפילות היום, רק לתקיעות, אחר ששהה משך כל היום אצל יהודי חולה ששהה בבית החולים והוזקקו לסעוד בו ולתמכו, ורק אל התקיעות יצא מבית החולים וחזר מיד. ויען רבי שלומ'קה ויאמר 'אברך זה מבני עולם הבא הוא'.

שוב מעשה שהיה עם הגה"ח ר' יוסל קאז'ליק זצ"ל בשנים שעדיין היה דר בזוועהיל, באמצע יום שמיני עצרת - שמחת תורה, פשטה השמועה שצבאם של הרוסיים הגיעו אל תוככי זוועהיל, ובין אנשי הצבא היו הרבה יהודים, והללו לא אכלו ולא שתו כדבעי. תיכף פנה רבי שלומ'קה אל ר' יוסל ואמר לו, קח עמך שק ועבור בכל בתי העיר לאסוף דברי מאכל עבור החיילים היהודים, אמר לו ר' יוסל מיד אחר ה'הקפות' אעשה כדברי הרבי, אך רבי שלומ'קה לא הסכים לו ואמר - התורה הקדושה תגיל ותשמח גם מבלעדי השתתפותך בהקפות, ואילו לאנשי הצבא היהודים אין מה לאכול להשיב נפשם. מיד עשה ר' יוסל כציווי הרבי, משחזר ר'

יוסל לבית המדרש ובידו שק מלא עד גדותיו בדברי מאכל שתרמו בני העיר לצרכם של אותם יהודים, אורו פני רבי שלומ'קה, מיהר ולקח את השק, הניחו על כתפיו והחל לרקוד עם השק הקפות סביב הבימה. כי כל כך היה חשוב ונכבד אצלו כבודם של בני ישראל, והדאגה לצרכיהם.

עובדא הווה, ובחור מיישיבת חברון היה ישן איזה תקופה בביתו של רבי שלומ'קה, בלילה קודם שכבו על משכבו ביקש מרבי שלומ'קה שיעירנו למחרת היום בשעה שש בבוקר, אך הרבי אמר לו שלא יוכל להעירו באותה שעה, למחרת היום משהקיץ הבחור הבחין שהרבי כבר עסוק זה מכבר על התורה ועל העבודה. משפנה יום שוב פנה הבחור וביקש מעמו שיקיצו משנתו למחרת היום, אך גם עתה מיאן אותו צדיק ואמר שלא יוכל למלא אחר בקשתו זו, למחר הבין הבחור שלא מקרה הוא, אלא הרבי אכן משכים קום זמן ארוך לפני השעה שש, ובכלל הסתפק האם הוא עולה על יצועו וממכל מקום איננו מסכים להקיצו משנתו, לעת ערב חזר הבחור וביקש בשלישית את הרבי שיקיצנו ושוב סירב הרבי, שאלו הבחור, מדוע אין הרבי מסכים להעירני שאקום לעבודת הבורא. מיד נתן לו רבי שלומ'קה מעות, ואמר לו, הא לך מעות, וקנה בהם שעון מעורר, אך אני איני מסוגל להעיר יהודי משנתו, כי אף שלאחר הקימה נהנה המתעורר והריהו גם מכיר טובה למי שהקיצו, מכל מקום ברגע הראשון שהינו מתעורר משנת ישרים – מצטער הוא על כך, ואיני מסוגל לצער אחד מישראל.

ולדידן, אף אם אנו מסוגלים להעיר יהודי (כאשר הישן ביקש מאתנו), מכל מקום עלינו לעורר עצמנו בשום לב למנוע כל צער מכל בר ישראל בכל אופן שהוא. מעניין לעניין. פעם נסע רבי שלומ'קה עם כל קהל אנשי שלומו לשבות בצילא דמהימנותא בציון הרשב"י במירון. בליל שבת קודש פנו מרבית העם לתת מעט תנומה לעפעפיהם, בפרט אלו שהיו עייפים מאד מעמל וטורח הדרך ביום השישי, אך היה שם 'חכם' אחד שהסתובב וקרא פרקי תהילים בקול רם. פנה אליו רבי שלומ'קה והעיר לו, שיראו עיניו כי רבים הישנים כאן, וימחל נא להנמיך את קולו, אך חכם זה ענה ואמר 'וכי מי יוכל לישון ולהירדם בליל שבת קודש הלא ליל שימורים הוא לה', ובפרט באת"ק מירון.... רבי שלומ'קה לא השיב לו מאומה, אך לא חלפו רגעים ספורים והנה כבה האור בהיכל הקודש וממילא כבר לא יכול היה הלה להמשיך בתהילותיו, ולצער את אחינו בית ישראל.

יז. דבר זה כבר קבעוהו חכמי הנפש (פסיכאלאגון), שהרבה נוסף לו לאדם ל'בריאות הנפש' כאשר נותן מעצמו בכל יום ויום לצרכי זולתו.

ואילו הגאון רבי חיים שמואלביץ זצ"ל (שיחות מוסר תשלא מאמר כט פרשת שמות) הרעיש ואמר, שמיד בתחילת הבריאה אמר הקב"ה על אדם הראשון 'לא טוב היות

והחזקת בו - להיות טוב ומיטיב לבריות ולהתרחק מלצערם

בפרשתן (כה לה) כי ימוך אחיך ומטה ידו עמך והחזקת בו, יש שביארו סמיכות ענין זה לענין השמיטה, כי אחר שלמד האדם בקיימו מצוות שמיטה את עיקרי ויסודות האמונה, אפשר שיבוא ויאמר, מדוע עלי לתמוך מממוני באחי האביון, הרי אין הבורא ית' גומל רע עם האדם, וברור הדבר שכל 'עניותו' לטובתו הנמורה היא, ומה

אלוקים, ולעולם יעמיד לנגד עיניו את דברי רש"י בפרשת יתרו על הפסוק (שמות כ בנ) 'ולא תעלה במעלות על מזבחי אשר לא תגלה ערותך'. וברש"י, (שאם תעלה במעלות) נמצא שאתה נוהג בהם מנהג בזיון, והרי דברים קל וחומר, ומה אבנים הללו שאין בהם דעת להקפיד על בזיונן, אמרה תורה הואיל ויש בהם צורך לא תנהג בהם מנהג בזיון, חברך שהוא בדמות יוצרך, ומקפיד על בזיונו, על אחת כמה וכמה...

האדם לבדו' (בראשית ב יח), ובאותה שעה הרי היה האדם בגן עדן מקדם, מסובב במלאכי השרת שהיו צולים עבורו בשר ומסננין לו יין (סנהדרין נט:) ונהנה מזיו השכינה, ואף על פי כן אמר הקב"ה, לא טוב היותו לבדו, והיינו כי לא היה לו למי להיטיב, וחיים כאלו הינם בגדר 'לא טוב', ורק חיים שיש בהם הטבה לזולת נחשבים לחיים טובים.

ואפשר לכן אומרים 'חיים' בלשון רבים, (ולא 'חיי'), כי רק כאשר ישבו שנים יחדיו ויטיבו חד לזולתו, נחשבים חיהם כחיים.

סיפר הגרמ"ד סאלאווייציק שליט"א שבצעירותו שלחו אביו הגרי"ז זצ"ל למסור סכום מעות לאיש פלוני עני ואביון. התנצל הבן ושאל אם אפשר לו לדחות את השליחות לזמן מאוחר יותר, כי זה כשעה ומחצה הוא מתייגע בסוגיא חמורה מאד שלא מצא בה ידיו ורגליו ורק עתה הוא מתחיל להבינה, על כן ברצונו לסיים את לימודו ומיד לאחמ"כ יקיים שליחותו, נענה הגרי"ז וסיפר מעשה שהיה אצל אביו הגר"ח זצ"ל, פעם ישב באסיפת הרבנים עם גדולי הדור, ובין הדיבורים נתגלגלה השיחה אודות הגאון רבי אליהו מייזל זצ"ל, נענה אחד מן היושבים ואמר אודותיו בנימת ביטול, שמכיוון שעסק כל כך הרבה בצרכי ציבור בצדקה וחסד על כן לא נותר ממנו ספר חידושים (ואם היה ממעט ב'חסדים' היה יכול ללמוד ולחדש יותר)... כשמוע כן הגר"ח נעמד על מקומו בסערה, וזעק 'כשיהודי לומד תורה, ובאמצע לימודו מבקשים ממנו לעשות איזה 'טובה' ליהודי (במקום שאינה נעשית על ידי אחרים), והוא דוחה אותם בטענה שאינו יכול להפסיק מלימודו, אזי גם כאשר הספר פתוח לפניו הרי הוא כסגור... אבל אם הוא סוגר את הספר והולך לסייע ליהודי, אזי גם כאשר הספר סגור הרי הוא כפתוח... ובזה יזכה לסייעתא דשמיא, והתורה מתברכת אצלו.

לי לבוא להיטיב עמו כנגד רצון הבורא. לזה אמרה תורה - כי ימוך אחיך, אל תחזיק באמונה בעת הזאת, אלא הטה את ירך אליו להושיעו בצרת נפשו... כי האף אומנם שעל כל יהודי להאמין בה' האלוקים כי כל מאי דעביד רחמנא לשב עביד, אמנם אין זה אלא לגבי עצמו, אבל בין איש לרעהו לא יאמר כן ויטה שכס לסייעו כל אשר בידו ואף יותר מזה¹⁷. (עיין אלשיך הקדוש תורת משה פרשת בהר - לענין שלא יסמוך העשיר שחבריו כבר יעזרו לעני).

, וכדכתיב בפרשתן (בהר, כה יז) 'ולא תנו איש את עמיתו, ויראת מאלוקיך' כי אני ה' אלוקיכם', ודרשו בגמרא (ב"מ נח: נט.) באונאת דברים הכתוב מדבר...

כתב ב'ספר החינוך' (מצוה שלח) 'כמה אזהרות וכמה זירוויין שהזהירונו זכרונם לברכה בענין זה שלא להכאיב הבריות בשום דבר ולא לביישם... וראוי להזהר שאפילו ברמז דבריו לא יהי נשמע

חירוף לבני אדם, כי התורה הקפידה הרבה באונאת הדברים, לפי שהוא דבר קשה מאד ללב הבריות. והרבה מבני אדם יקפידו עליהן יותר מן הממון, וכמו שאמרו ז"ל (ב"מ נט.) 'גדולה אונאת דברים מאונאת ממון, שבאונאת דברים הוא אומר ויראת מאלוקיך וגו'. ואי אפשר לתורה לכתוב כל פרט מהדברים שיש בהן צער לבריות, אלא כל אחד צריך להיזהר כפי מה שיראה, כי השם ב"ה יודע כל פסיעותיו וכל רמיוותיו, כי האדם יראה לעיניים והוא יראה ללבב. וכמה מעשים כתבו לנו זכרונם לברכה במדרשים ללמד על זה מוסר... ונהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות, ואפילו בקטנים ראוי להיזהר שלא להכאיבן בדברים יותר מדאי. וזולתי במה שצריכין (הקטנים) הרבה כדי שיקחו מוסר, ואפילו בבנינו ובנותינו ובני ביתו של אדם. והמיקל בהם שלא לצערן בעניינים אלה ימצא חיים ברכה וכבוד.

יח. ה'צרור המור' (בפרשתן) מבאר באופן אחר סמיכות מצוה זו לשמיטה, כי כל ענין השמיטה באה ללמדנו פרק נכבד ב'הלכות גמילות חסדים'. כי מדרך העולם הוא שהשבע אינו מרגיש את הרעב, וה'בעל יכולת' שתחת רשותו נמצאים כמה וכמה שדות וכרמים וכל טוב אינו מבין לליבו ולמצבו של זה העני הפושט יד ולרש אין כל, וכל מאווייו לפת חרבה ומים לחץ. על כן ציווה הבורא לבעל הקרקעות, אחת לשבע שנים תשבית שדך למשך שנה תמימה, באותה שנה לא תרוויח מעות רבות ממכירת הפירות בדמים יקרים, ובזה תבין ללבו של אחיך האביון, שבכל השנים (לא רק בשנת השמיטה) מהלך הוא בשאלת 'מה נאכל', על כן - כי ימוך אחיך ומטה ידו, והחזקת בו.

יט. מכאן למד הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (ליקוטי הרי"ם פרשת בהר) שיש בזהירות מאונאת דברים סגולה ל'יראת שמים', כדכתיב 'ולא תונו - ויראת מאלוקיך'.

ועובר על זה והכאיב את חברו בדברים, באותן שפרשו חכמים ז"ל... עבר על לאו זה, אבל אין לוקין עליו לפי שאין בו מעשה. וכמה מלקיות מבלי רצועה של עגל ביד הארון המצווה על זה, יתברך ויתעלה.

מפני חדש - ענין ההתחדשות בכל עת ושעה בפרשתן (כו"ז), 'וישן מפני חדש תוציאו' - שיהיו האוצרות מלאים בתבואה הישנה וכבר תצמח החדשה עד

כ. באלה הימים עלינו להגביר חיילים בעניינים ש'בין אדם לחברו' ולתקן את הנאמר אצל תלמידי רבי עקיבא ש'לא נהגו כבוד זה בזה', על כן עלינו להרבות באהבת רעים.

פעם שמע הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע שבחצר קדשו פגעו באיזה יהודי, קרא הרה"ק לפוגע, ואמר לו אילו היה 'מנהג' שלא לפגוע ביהודי, היית נזהר יותר שלא לפגוע באחרים. כי במקומם נזהרו מאד בכל ה'מנהגים'...

בצחות לשון אמר לי רב חשוב בב"ב, שאולי לכן אמרו חז"ל 'שלא נהגו כבוד זה בזה', כלומר, שלא עשו את אלו העניינים ל'מנהג', לכן לא הקפידו על הדבר כל כך... ידוע היה ביתו של כ"ק האדמו"ר רבי מנחם מנדל מאנדרער מקאסוב זצ"ל כבית 'הכנסת אורחים' בתכלית ההידור, ממש כל דכפין ייתי ויאכל. אך כל זה לא היה אלא לענין 'אכילה ושתייה', משא"כ בענין השינה לא אבה לתת לאנשים שאינם ממשפחתו ללון בביתו (מטעמי גדרי קדושה), פעם אחת הפציר בו אחד מה'ארחי פרחי' שיתן לו מיטה ללון את שינת הליל כי אין לו מקום ללון, אך רמ"מ עמד על המשמר ולא נתן לו לתת תנומה לעפעפיו בביתו... אחר הדברים האלה, שאלו אחד מבני הבית וכי אין חושש מע"כ שמא היה אורח זה אליהו הנביא זכור לטוב שבא לנסותכם 'מידת הכנסת אורחים' שלכם עד היכן היא מגעת (כידוע סיפורים רבים כגון דא)... ענה לו רמ"מ, אה, יישר כוחך, תנוח דעתך שהנחת את דעתי, כי עד עתה נקפני לבי, אולי אינני צודק בתשובתי ליהודי זה, ובאמת עלי ל'רחם' עליו באשר אין לו מקום לישון, אך אם היה זה אליהו הנביא, אדרבה, שמח לבי, כי הוא בוודאי יסתדר בטוב ובנעימים... עכ"פ, לדידן נלמד, עד כמה למסור את כל רוחנו ו'הלוך לך' שלנו להיטיב איש עם זולתו...

היהדות שצריך להתחדש בה תמיד בהתעוררות והתלהבות הלב, ושלא לעבדו ית' מתוך התיישנות כדבר שאין בו טעם ובישנוניות בלי חיות, כי 'לא המתים יהללו קה', וזאת הברכה הגדולה ביותר 'וישן מפני חדש תוציאו' שתזכו להוציא מקרבכם את ה'ישנות' והנושנות, אלא תעבדו את האלוקים מתוך התחדשות תמידית.

וזכר ביאר הרה"ק החידושי הרי"ם (ד"ה ואם) מה שמצינו בפרשתן בדיני ה'ערכין', שערך בן שישים שנה ומעלה הוא חמישה עשר שקל בלבד (כו ז), ואילו מקודם לכן ערכו חמישים שקל כסף (פסוק ג), והרי שנגרע ערכו ביותר משני שלישי, והיינו טעמא כי כבר אין בו את כח ההתחדשות כמו בימי הנעורים, ואף אם עושה כמו 'בן עשרים ומעלה', אך מאחר שנחסר כאן 'אש' ההתלהבות וההתחדשות, א"כ נגרע ערכו ביותר.

כי עיקר העבודה הוא כשעושה זאת מעמקי לבבו ולא מן השפה ולחויץ,

ורחמנא ליבא בעי, וכמו שפירשו באמור בפרשתן (כו יב) 'והתהלכתי בתוכם' - 'בתוך' היינו 'באמצע', ורומז על הלב הנתון באמצעותו של גוף האדם, והקב"ה מבקש מעמו ישראל, תנה לי את ליבך, 'והתהלכתי בתוכם' שאלך ואשרה כביכול בתוך לבבכם.

ולעומת זאת מצינו בחומר עבודת ה' הנעשית כמצוות אנשים

מלומדה, וכך פירש הרה"ק ה'אבני נור' זי"ע בלשון הכתוב בפרשת התוכחה בפרשתן (כו נג) 'והלכתם עמי בקרי' - מלשון מקרה ועראי, וכלומר שאינו מקיים את מצוות ה' מתוך רצון ותשוקת הלב אלא כמי שעושה זאת 'במקרה'. מעין הדברים מצינו גם ב"ז (פי קצא סק"א) שכתב שאסור לעשות מלאכה בזמן שעושה מצוה 'כי זה הוא מורה על עשייתו המצוה בלי כוונה אלא דרך עראי ומקרה, וזה נכלל במאמר תורתנו 'ואם תלכו עמי בקרי' שפירושו אף שתלכו עמי דהיינו בעשיית המצוה מכל מקום היא בדרך מקרה ועראי".

כא. ומתורתך תלמדנו עד כמה צריך להיזהר שלא לעבוד את השי"ת מתוך הרגל, וכמו שמצינו שזההיר הכתוב (טו ב) את אהרן הכהן ש'אל יבוא בכל עת אל הקודש וגו' כי בענן אראה על הכפורת, ופירש רש"י 'כי תמיד אני נראה שם עם עמוד ענני, ולפי שגילוי שכינתי שם יזהר שלא ירגיל לבוא, כי הכניסה לקודש הקדשים מקום גילוי השכינה צריכה להיות באימה וביראה ובסילוודין, ואסור להיות שם בלא התעוררות הלב אלא בדרך הרגל. עוד מצינו שהיה אסור לצאת מבית המקדש דרך השער בו נכנס אלא צריך לצאת מפתח אחר, וכמו שנאמר (יחזקאל מו ט) 'ובבוא עם הארץ לפני ה' במועדים הבא דרך שער צפון להשתחות יצא דרך

שתהיו עמלים בתורה - הכנה לקבלת התורה ע"י התורה
 כתב בספר קדושת לוי (ויצא ד"ה ויקרא) בתורה^כ, וכמו שכתב הישמח ישראל וז"ל, ומל"ג בעומר מתחיל ההארה (ימי הנבלה ה) שרק בהיותם בהר סיני של מעמד הר סיני שהיא קבלת התורה, הוצרכו בני ישראל לכל אותה הכנה

שער נגב והבא דרך שער נגב יצא דרך שער צפונה לא ישוב דרך השער אשר בא בו, וביאר החסיד יעב"ץ (אבות א מ"ד) 'הקפיד ה' יתברך שלא יראה השער שתי פעמים, פן ישווה בעיניו לשער ביתו וקירות הבית לקירותיו, שאם יתרגל לראות את הפתח בכניסתו וביציאתו שמא יפוגו מליבו כל רגשי הקדושה עד שמתוך הרגילות יראה בעיניו כפתח ביתו. וממשיך היעב"ץ וכותב וז"ל, 'זה היה עוון מעשה העגל שהיה האוהל בתוכם עד שמאסו ואמרו עשה לנו אלהים, ומשה רבינו ע"ה הרגיש בזה ונטה לו את האהל מחוץ למחנה הרחק מן המחנה'.

וביסוד הדברים פירש הרה"ק מקאצק זי"ע את האמור (דברים יב ד) 'לא תעשון כן לה' אלוקיכם' - לא תעשו את העבודה בבחי' כן - כי כן עשיתי אמש ותמול שלשום, אלא מתוך התעוררות מחודשת של תשוקת הלב לעשות רצונו ולעבדו בלבב שלם. כב. פעם נענה הרה"ק מראדאשיץ זי"ע בבקרו של יום, הבה נקבל פניו של האורח הרם והנישא אשר בא אלינו זה לראשונה, ושוב לעולם לא יחזור... ואם תרצו לדעת מי הוא זה ואיזה הוא, הלא הוא 'האי יומא', כי יום הזה שאנו עומדים בו לא היה ולא יהיה יותר. וכל חד וחד מה שתפס בזה היום (תורה ומעשים טובים) ישאר בידו. ולא יאמר האדם הן כבר עברו עלי כל כך הרבה ימים ושנים להבל ולריק - אבדה תקוותי. כי דיבורים אלו מתחבולות היצר הינם. כמעשה שהיה אצל הגאון ה'מנחת יצחק' זצוק"ל, שהיה נוהג לדבר בעת סעודה שלישית מידי שבת בשבתו דברי פלפול ודרוש, פעם עלו אליו שני אברכים וביקשו ממנו שיוסיף לומר גם 'דברי חיזוק', נענה המנח"י בענוותנותו מי אנכי שאחזק יהודים אחרים... ברם, בשבוע שלאחריו חזר על משל מדברי 'חובות הלבבות' (שער התשובה פרק י) משל שהמשילו הקדמונים, לאדם שהיו בידו מטבעות כסף, והיה צריך לעבור בנהר גדול, התחיל האיש להשליך מטבעותיו לתוככי הנהר, כי חשב שכך יעלה בידו לסתום את הנהר, אמנם אחר שכבר השליך את כל המטבעות לבד מאחת שנשארה בידו, וראה כי עדיין מים רבים ועמוקים לפניו - ואין בידו לעבור את הנהר ולהגיע למחוז חפצו, אמר למלח (מנהיג ספינות) אחד שעבר שם עם ספינתו - קח נא ממני מטבע זו אשר בידי, והעבירני בספינתך אל עבר הנהר. עשה המלח כדבריו, והביאו למחוז חפצו תמורת המטבע האחרונה שנשארה בידו.

ופרישה, מפני שעדיין לא קבלו את התורה, אבל, כהיום הזה, לאחר מתן תורה אזי ההכנה המובחרת ביותר היא על ידי עסק התורה.

ראשית ההכנה היא להתבונן 'תורה מה היא', לדעת עד היכן ניתן לעלות מעלות רמות ולהיטהר בקדושה עליונה מכח התורה, שאם ישכיל להבין שהתורה היא ה'מפתח' להצלחתו הרוחנית הרי מאליו ירדוף אחר התורה

עתה תחזה, 'חכם' זה זכה והציל את עצמו ב'הזדמנות' אחרונה שנקלעה בידו, ואף אחר שנהג כ'שוטה גמור' המאבד כל מה שנותנים לו, מ"מ 'בשעתא חדא ורגעא חדא' תפס והציל עצמו... מכאן ילמד כל אדם שלא לומר הן אבדתי גם אבדתי את כל ימי ושנותי ב'שטויות והבלים' כרחוק מזרח ממערב מ'עבודת הבורא'... מה אעשה עתה... כי אדרבה 'בשעתא חדא ורגעא חדא' במטבע האחרון (בימים ושנים שנשארו לו) ישכור אניה להפליג בלב ים ויגיע בס"ד למטרתו ולמחוז חפצו לתכלית הטוב. (העידו אנשי ביתו של המנח"י כי מאז והלאה היה חוזר רבות על משל זה ברשפי אש).

ידוע מאמר העולם בטעם המנהג להעניק לחתן שעון זהב, בכדי שידע לייקר את הזמן ולהחשיבו כזהב. הוסיף נופך על כך הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע כי ידוע שבכל דבר שמשמרים אותו בקופסא, הרי שוויו של הקופסא פחות בהרבה משוויו של החפץ המונח בו, כדוגמת אבנים טובות ומרגליות שאין הקופסא שווה כשוויים. כדמיון הזה מרמזים לחתן, שיתבונן בשעון הזהב – שהזהב אינו כי אם בית וקופסא למחוגי השעון אשר מורים על הילוכם של שעה אחר שעה, יום אחר יום, והיינו ששווייו של 'זמן' רב בהרבה יותר מערך זהב, כי הזהב הוא בית השומר עליו.

הרה"ק החידושי הרי"ם זי"ע (ליקוטי הרי"ם בחוקותי) היה מבאר על הכתוב ב'ברכות' שבתחילת פרשתן (כו ט) 'ופניתו אליכם והפריתי אתכם' שיש לכל עובד ה' פנאי לכל דבר ודבר.

הקשה על כך הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע אם כן מה נפרש בפסוקי התוכחה שנאמר שם (שם יז) 'ונתתי פני בכם' ואף לשון זה מורה על עניין הזמן. אלא מכאן, שאם ממלא את זמנו בתורה ותפילה וכו' – הרי זה הברכה הגדולה ביותר, אך כשאינו ממלא את זמנו כדבעי – אין לך קללה גדולה מזה.

טובה' זו לא יהא לה ערך בעיניו לא יתאמץ לעשותה.

ז"ל ה'אור החיים', עוד נתכוון להעיר לב נרדם, כי כל שהולך בדרך לא טוב ודאי שהושלל ממנו ידיעת הבורא ב"ה וטובותיו והנמשך מעבודתו, כי בודאי אם ישיג אדם חלק א' מערכות ידידות נעימות מתיקות ענף מענפי אור עליון יבז בלבו היות בעולם הזה מלך המלכים בערך קיום מצוה אחת. והוא מה שהעיר ה' באומרו 'ואם לא תשמעו לי פירוש לשון הבנה אז הוא שאני חושש לכם שלא תעשו' וגו', אבל אם תבינו ותדעו אותי אין לחוש, והוא מאמר הנביא (ישעיה ה יג) 'לכן גלה עמי מבלי דעת', עכ"ל.

כל ישראל - לכל יהודי חלק וטהרה ע"י התורה כתב ה'אור החיים' הקדוש בפסוק 'אם בחקותי תלכו' (בפירושו העשירי) שאף אם האדם נמצא בשפל המצב רח"ל, יכול לבוא לידי 'תלכו' ממדרגה למדרגה אם יתייע ויעמול בתורה. ובפרשת אמור

(כב יב) כותב כיוצא בזה, 'כי האדם יכול להשיג מה כפי התעצמותו בתורה אפילו יהיה במדרגה שאין למטה ממנה, אם ישרה, ישיג הדרגות עליונות כפי שיעור היגיעה'.

נוראות מצינו בכת התורה לקדש ולמחר לומדיה. והפליג האור החיים הק' בדבריו על הפסוק (כו ג) 'אם בחקותי תלכו' (בפירוש ה"ח) שמבואר בגמ' (סוכה מה:) שיש ג' דרגות בבני עליה זו למעלה מזו, א, אותם הזוכים להסתכל בשכינה הקדושה כביכול באספקלריא שאינה מאירה, ב, יש מיעוט שזוכים להביט באספקלריא המאירה, ג, יחיד סגולה ממש כרשב"י המה נכנסים למחיצתו של הקב"ה מבלי שיצטרכו לבקש רשות. ועל פי זה כתב האור"ח וז"ל, ואין אני יודע במה יושג הכבוד הגדול הזה, לזה בא מאמרו יתברך ואמר 'אם בחקותי, פירוש באמצעות השתדלות התורה במצטרך בזה אין אתם צריכין לרשיון להולך אתכם אלא אתם מעצמכם 'תלכו' בלא בר, עכ"ל, שעל ידי עסק התורה

כג. מנהגו של ה'חידושי הרים' היה לומר ברכת 'אלוקי נשמה' אחר ברכת התורה ולא לפנייה, ונתן טעם למנהגו זה, כי בלא התורה למה לו נשמתו, ומהיכן חיות לנשמתו (שש"ק ח"א יא).

כאשר חלה הרה"ק רש"ב מליובאוויטש זי"ע שלח בנו הרה"ק הריי"צ זי"ע להזכירו לפני שלושה מגדולי הדור, הגאון רבי מאיר שמחה מדווינסק זצ"ל בעל ה'אור שמח', הגאון בעל ה'חפץ חיים' זצ"ל, והגאון רבי יוסף ראזין מרוגטשוב זצ"ל, והיה הדבר לפלא בעיני החסידים מדוע בחר דוק בהם, משהבחין הריי"ץ בפליאתם ותמיהתם אמר להם 'מה אעשה, הקב"ה אוהב פה הלומד הרבה תורה...'

ניתן להתעלות עד למדרגה הגבוהה ביותר, שעליה אמר רשב"י 'ראיתי בני עלייה והן מועטין'²⁷.

הרה"ק רבי צדוק הכהן מלובלין זי"ע פירש בדברי רבי עקיבא (יומא פה:) 'מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', שכשם שטהרת המקוה היא רק על ידי שיכנס הטמא בכולו לתוך מי המקוה כך היא

גם טהרת ישראל על ידי הקב"ה, שכביכול צריך להיכנס ל'תוכו' ית', והדרך היא רק על ידי לימוד התורה שהיא 'לבושו' של הקב"ה, וכשלומד תורה נכנס כביכול לתוכו של הקב"ה ובוזו נטהר הוא לגמרי מכל שמץ טומאה²⁸.

עמלים - עסק התורה ברציפות

בפרשתן (כו ג-ד), 'אם בחוקתי תלכו וגו', ונתתי גשמיכם בעיתם'.

כד. ועל כולם מתקרב ע"י התורה לבורא כל עולמים, ככתוב (שיר השירים א ב) 'כי טובים דודיך מיין', ואמר הרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע (אמת ואמונה), שכל דרכי העבודה להתקרב להקב"ה בחזקת סכנה הן, שמא ימעד ויפול בדרך, אבל איכא דרכא חדא שהיא בטוחה מאד, ועל ידה מתקרב האדם להשי"ת ללא ספק, והיא ע"י לימוד התורה הקדושה, והיינו דכתיב 'כי טובים דודיך' שהדרך הטובה והמובחרת להתקרב להקב"ה הנקרא דודי הוא מיין זה יינה של תורה, שהיגיעה וההתמדה בדברי אלקים חיים מקשרים את האדם לחי העולמים. ובכלל זה נמי זוכה לאמונה בהשי"ת, ורמז ליה ה'שרף' מקאצק זי"ע באמרם (מגילה ו): 'יגעתי ומצאתי תאמינ', שאם התייגע בתורה יזכה ל"תאמינ" במלך א-ל חי וקים.

כה. איתא בתורת משה' לה'חתם סופר' (פר' מטות בהפטרה ד"ה וילכו אחרי) וז"ל, שמעתי מאמור"ר הגאון בעל הפלאה זצ"ל, ידוע שדברי תורה מזככים את הנפש ומקרבים את לבו לאביו שבשמים, ואם נעסוק במשנה ובתלמוד - בתורת רבינא ורב אשי ובדברי רבותינו הראשונים והאחרונים זצ"ל, אזי ישפיעו עלינו טהרה וקדושה מרבותינו הקדושים מחברי אותן הספרים אשר בארץ החיים המה, ויגרום דביקות בה' ובתורתו, עכ"ל.

מספרים שפעם פנה הרה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע לנכדו המופלג הרה"ק רבי משה הי"ד בנו בכורו של הרה"ק מהר"א מבעלזא זי"ע, כשהוא מחווה באצבעו על קיר עבה ומוצק שהיה ניצב למולם, ואמר לו, דע לך, על ידי לימוד דף גמרא, יכול האדם לזכך את ראייתו שיוכל לראות אף את הנעשה מעבר לכותל...

כך רמז הרה"ק ה'חידושי הרים' זי"ע (לב שמחה בשלח תשל"ח) בדברי הגמרא (סנהדרין צא:) 'מכאן רמז לתחיית המתים מן התורה', שהכוונה היא, שאכן אפשר להגיע לידי מדרגת תחיית המתים מן התורה על ידי שמתעמקים בעסק התורה שכל הסגולות והטובות תלויות בה....

לו (בסוף פר' בהר) 'ומקדשי תיראו', ותתפרש תיבת 'תיראו' מלשון ראיה, והיינו שעליהם להיראות בבית הכנסת ובבית המדרש. והנה, בוא ונחשב, דזה וודאי שאין המדובר במי שממילא בטל מן המלאכה, כי זו איננה רבותא שרואים אותו בבית המדרש, הרי ממילא אין לו מה לעשות עם יומו... אבל, 'אם בחקותי תלכו' (הק מלשון פרנסה) - שמתוך עיסוקיו עוזב הכל ונכנס לביהמ"ד לתורה ותפילה, (וכלשונו של הרברי ישראל -) 'ונתתי גשמיכם בעיתם', בעיתים של הליכותיו לתורה ולתפילה ולא יפסיד. כי כמו שבראיית הפנים בעליה ל'רגל' הבטיח הקב"ה (שמות לד כד) ולא יחמוד איש את ארצך בעלותך ליראות. כן יש לנו הבטחה בכל יום ובכל איש בהליכותיו 'ועליותיו' לבית הכנסת לתורה ותפילה, שעכשיו בגלות הוא בעין (בבחינת) עליה לרגל, עב"ל.

ואכן, אין לך מעלה ממי שקובע עיתים לתורה כחק בל יעבור - וכל רוחות שבעולם לא יזוהו ולא יבטלוהו

ומבאר ה'דברי ישראל' (בפ' הב') כי שניים המה שנקראו 'חק', התורה נקראת 'חק', וכן הפרנסה (ביצה פז. חק לישנא דמוני), ומבאר כוונת הקרא - 'אם בחקותי תלכו', שתקיימו שניהם גם יחד, שתעסקו במלאכת הפרנסה ובוד בוד גם תקבעו עתים לתורה ותפילה או 'ונתתי גשמיכם' - פרנסה הגשמית, 'בעתם' - בזכות העתים שאתה פונה לתורה ולתפילה... י לא כמו שה'בעה"ב' סובר שמפסיד פרנסתו ע"י העתים ההם, עב"ל.

ובלומר, שרבים החושבים - אפילו מאלו הקובעים עיתים לתורה - שב'מסירות נפש' הם מקריבים מעצמם ומזמנם היקר, בלומר, שהיו יכולים להרוויח או ממון רב, ואעפ"כ הם 'מקריבים' זאת למען התורה והתפילה. אבל טעות גדולה בידם, כי אדרבה 'קביעת עיתים' זאת היא זכות קיום פרנסתם, ודייקא בזכות 'עיתים' הללו פרנסתם מתברכת ומתקיימת בידם. ומאריך להסביר שלכן כתיב לעיל בסמוך

כו. הנה אמרו חז"ל (אבות ג יז) 'אם אין קמח אין תורה', ומבאר ה'אור החיים' הקדוש (ריש בחקותי) אם 'אין קמח' שחסר לאדם שפע הפרנסה הרי"ז סימן ש'אין תורה' - שאינו עוסק בתורה.

כז. מוסיף ה'דברי ישראל' בדברי המשנה 'אם אין קמח אין תורה אם אין תורה אין קמח' - ומי קודם למי, תשובתו, כי כל איש לפי דרגתו - המון העם ישכימו בבוקר ויאמרו תחילה 'אם אין קמח אין תורה', תחילה נפנה לעסקינו, נמלא אסמינו ב'קמח' ואח"כ נעסוק בתורה. וכן הייתה דרכו של עשו, שהיה בא מן השדה והוא עייף, ורק אז פנה ללמוד תורה (שגם הוא למד תורה שהרי שאל 'אבא היאך מעשרין...'), לעומתם דרך עובדי ה' היא, מתחילה יאמרו אם אין תורה... ורק אח"כ יפנו לעסוק

ממשנתו^{כח}. וכך אמר הר"ק ה'דברי שמואל' ז"ע (לקוטי אמרים, לו) וז"ל, אמרו

במשא ומתן, וזהו 'אם בחוקותי תלכו' שתעסוק תחילה בחק שלי שהיא התורה, אז ונתתי גשמיכם בעיתם.

כח. מעשה ביהודי שעשה תורתו קבע ומלאכתו עראי, ואע"פ שנאלץ לעסוק ביגיע כפיו במשך רוב שעות היום כדי לכלכל את בני ביתו, קבע עתים לתורה והשתתף בשיעור גמרא מדי יום ביומו, 'שיעור' זה היה אצלו כחק ולא יעבור, מעולם לא החסיר אפילו פעם אחת מלהשתתף ב'שיעור'. ויהי היום, ואחיו היחיד עמד להכניס את בנו תחת החופה בשעה טובה ומוצלחת, כשמקום עריכת הנישואין הוקבע לעיר אחרת. לרוב קרבת האחים הוכרח היהודי להופיע בחתונת בן אחיו מ'קבלת הפנים' עד אחר ה'מצווה טאניץ'. אך דא עקא כי נשאלה השאלה 'תורה מה תהא עליה', הרי לשם הופעתו כבוד ב'חופה' יצטרך היהודי להחסיר באותו יום מהשיעור הקבוע... בכובד ראש ניגש אל ה'מגיד שיעור' ושאלו כגון דא מה עלי לעשות - שיפקד מקומי בשיעור או בחופת בן אחי. חשב המג"ש, ולאחר נענה, איעצך כדי שתוכל לקיים שניהם, יש ברשותי 'טייפ' (קלטת), בו הוקלט ה'שיעור' מהמחזור הקודם בדף שנלמד כאן למחר, אתן לך את הטייפ, ושמע אותו בדרך נסיעתך לחתונה, ונמצאת מקיים 'ובלכתך בדרך' בהידור רב, ו'יצאת ידי שניהם' - את שיעור התורה לא החסרת, ומהחתונה לא נפקד מקומך. ותרב שמחת היהודי כי כבר אמרו הקדמונים 'אין שמחה כהתרת הספיקות'.

למחרת היום בעת הצהריים נכנס היהודי עם כל בני משפחתו לרכבו, והחל בנסיעה לקראת החתונה הגדולה, וגם החל לשמוע את שיעורו הקבוע בגמרא. תחילת הדרך עברה עליהם מתוך 'דברי תורה' בהתרוממות הרוח, אך לא עבר זמן רב ומצא האיש את עצמו נוסע לאחורי 'משאית' (טראק) גדולה אשר לאחוריה התנוסס 'לוח' - זהירות מטען חריג וכבד לפניך (וכבר אמרי אינשי 'אחורי... ולא אחורי משאית'), והחלו 'זוחלים' על הכביש במקום 'נסיעה' על הדרך. והנה, יושבי הרכב הביטו ב'שעון' וראו כי לפי 'נסיעה' - זחילה' כזאת יגיעו לחתונתם במוצאי החתונה, בלית ברירה החליט הלה לעקוף בדרכו את ה'זוחל' הלז על ידי נסיעה לכמה רגעים בכביש המוביל לכיוון ההפוך מכיוון נסיעתם (בפס ישר ולא מקוטע המתיר לעקוף). למותר לציין, שאיסור גמור לנהוג כן, וחמירא סכנתא מאיסורא, אך אין דנים את האדם בשעת דוחק ולחץ), ואכן, בדק את הדרך הנגדית וראה כי ריקה היא מכל מיני כלי רכב, וכבר החל לסובב את הרכב להיכנס לאותו 'נתיב' (לעין) הנגדי, ולפתע נשמע באזנו קול בוקע ועולה (אזעקה גדולה) מתוך רכבם של שוטרים, מיד חזר למקומו הראשון, ותיכף נגלה לפניו מראה מחריד כי מצד הנגדי נסעה עוד משאית במהירות

חז"ל (זבחים פט.) כל התדיר מחברו קודם את חברו, מרומז בזה כי מי שהעבודות שלו בהתמדה תמיד הוא קודם [שהעבודה הנעשית בקביעות מעולה וחשובה יותר מעבודה שאינה קבועה], וכן אמרו כל המקודש מחברו קודם. אבל תדיר ומקודש תדיר קודם, היינו שהעבודות שלו עולה גם על זה שמקודש יותר, ואף על פי שעבודתו אינה כל כך על פי מדרגות, אבל מה שהוא תמיד חשוב וקודם לכל. עכ"ל. ובדרך משל לסבר את האוזן, שהקובע לעצמו ללמוד שעה אחת בלבד בכל יום אך עומד הוא

ביסוד הדברים ביאר הגה"ק החפץ חיים זי"ע מה דאיתא בגמ' (שבת יא.) שהעוסק בתורה צריך להפסיק באמצע בכדי לקרוא קריאת שמע ולהתפלל, אבל רבי שמעון בן יוחאי וחבריו שהיתה תורתן אומנותן לא היו מפסיקים לתפילה

עצומה שאילולי היה נשאר על אותו נתיב עוד רגע קט היו כל בני המשפחה עולים למנוחתם בגן עדן... כראותו את ה'נס' הגדול הודה לה' על כל חסדיו, ושמח בלבו על חייו שניצלו, ואף כבר היה מוכן לשלם לשוטרים כל קנס אשר יושת עליו. אמנם כאשר התעשת והמתין לשוטרים שיתנו לו קנס כדין העובר על החוק לא מצא אותם כלל, ואף לאחר חקירות ובדיקות לא ראה כל זכר לשוטרים, והיה תמה ומתפלא איך יתכן כדבר הזה, הרי להדיא שמע קול תרועה הבוקע מרכבם של השוטרים, ואיך נעלמו כהרף עין. הדבר היה בפניו כחידה סתומה, אבל מה יעשה, וכי ידלוק אחרי השוטרים 'הרואים' ואינם נראים' לשלם קנסות...

אדהכי והכי נטתה המשאית מהדרך ופינתה עבורו מקום ליסע ברווח, וב"ה הגיע למקום החתונה בעוד היום גדול... אחר הדברים האלה, כשכבר כלו לרקד 'מצווה טאנץ' עשו את דרכם לחזור לביתם, על אם הדרך החליט האברך ל'חזור' על תלמודו והדליק שוב את ה'טייפ', ויהי בהגיעו לאותו חלק ששמע בצהרי היום את 'קול השפר' של השוטרים שמע שוב את הקול בוקע ועולה. או אז הבין שבאמת לא היה שם שום שוטר, ורק לפני כמה וכמה שנים כשמסר המג"ש את 'שיעורו' עבר וחלף שם שוטר שמיהר לדרכו והשמיע את קולו ברמה, וקול זה שב להישמע היום כשנקלע ל'סכנה' על אם הדרך כשמיהר לחתונתו. נמצא שהקב"ה הזמין את הצלתו מבעוד מועד, ובזכות שמירתו על קביעת העיתים נזדמנה הצלה זו לפתחו, כי מוצאי מצא חיים (משלי ח לה).

ועל כן רשב"י וחבריו שהיתיה תורתם אומנותם אינם מפסיקים לתפילה כי גדולה מעלת תפילה כזו עד שהיא עדיפה מתפילה. אכן לגבי שאר בני אדם מעלת התפילה קודמת לתורה, שמאחר שאנו מפסיקים לדברים אחרים אזי ערך הלימוד פחות יותר מחשיבות התפילה.

ונתתי גשמיכם בעתם - שפע טוב בזכות עסק התורה

ובזכות התורה נזכה לרוב טובה וברכה ולהנצל מכל מיני רע"ט, כדכתיב בזהר הקדוש פרשת פנחס (ח"ג דף רטו:): 'כל דאישתדל באורייתא במל מיניה

אלא לק"ש. ולכאורה יש לתמוה מה בין רשב"י וחבריו לשאר לומדי התורה, וממה נפשך אם תפילה עדיפה מתורה א"כ אף הם היו צריכים להפסיק עבור התפילה שהיא חשובה יותר, ואם מעלת התורה קודמת למעלת התפילה אף שאר בריות לא יתחייבו להפסיק, ומה בכך שאין תורתנו אומנותנו ואנו מפסיקים אף לדברים אחרים שמשום כך עלינו להפסיק לתפילה. אלא מוכיח החפץ חיים שאין לדמות ערך התורה הנלמדת יומם ולילה ברציפות ובלא הפסק ללימוד התורה הנלמדת לפרקים, וככל שמשתדל יותר שלא להפסיק ממשנתו כך משתנה כל מעלת לימוד התורה ומתקדשת יותר.

כט. והאמת היא שהעוסק בתורה, לא די שהוא גורם נחת רוח מרובה במרומים, אלא הוא עצמו נהנה הנאה מרובה שאין למעלה הימנה. וכבר היה מעשה לעולמים שאסף הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע עשירים ובעלי ממון להתרימם עבור ישיבתו הקדושה בראדן, והאריך לדרוש בפניהם בגודל הזכות לעלמא דאתי אשר זוכים הנמנין על 'תמכין דאורייתא'. לאחר שיחתו ניגש אליו אחד מהגבירים, שהייתה עשירותו מרובה מחכמתו, ואמר לו, אם כה גדולה היא הזכות לתרום ולהחזיק לומדי התורה, אם כן אולי יצטרף מר עמדי ויעסוק אף הוא בעסקי כסף וזהב ויתעשר, וכך יוכל אף מר לזכות בזכות מרובה זו, נענה החפץ חיים זי"ע ואמר לו, דע לך שלך אמרתי כן, כי אין לך הנאת 'עולם הזה' - על כן אמרתי, לכל הפחות תרגיש הנאת 'עולם הבא', אבל אני שהנני עוסק בתורה, הרי הנאתי 'הנאת עולם הזה' מרובה, ואינני מסכים לוותר על כך... (ולא זו בלבד שאף אזכה לעולם הבא).

על פי אלו הדברים ביאר לו ה'חפץ חיים' את מאמרם של חז"ל עה"פ (דברים לג יח) 'שמח זבולון בצאתך ויששכר באהלך' - שמח זבולון בצאתך מן העולם. ולכאורה היה לו לומר להיפך, כי זבולון אשר לחוף ימים ישכון הוא זה הנהנה מן העולם הזה מלא חפניו, ואילו יששכר הוא הנהנה רק בצאתו מן העולם.

אלא יש לבאר, שיששכר נהנה כל כך באהלי התורה, בהנאה שאין בדומה לה והרי הוא שרוי במנוחת הנפש וקורת רוח שאין להשיגה בשכל הגשמי. ואילו 'זבולון'

ומזוני רוויחי, ואומר ה'אליה רבא' ונראה לי בשלומד פשוטי התורה אמרינן לאו בזכותא תליא, אבל בשעומל ועוסק ומשתדל בתורה הוי 'זכות גדול', ובוה מפרש ה'אליה רבא' את דברי רש"י דהיה קשה לו היאך הבטיחה תורה כל הייעודים הטובים 'ונתתי גשמיכם בעתם...' הרי אלו הדברים תלויים במזל, לכן פירש 'שתהיו עמלים בתורה', וזה יהיה לכם 'זכות גדול' שמשנה המזל לטובה ולברכה, לפעול על ידו גשמי ברכה, פרנסה וכל הישועות.

חוביא דכוכביא ומזליא, היינו שבטל ממנו רוע מזלו ומשתנה המזל לטובה ולברכה. ומן הענין להביא את דברי ה'אליה רבא' (א"ח סי' מז ה) במה שנאמר בפרשתן (כוג) 'אם בחוקתי תלכו', ופירש"י 'שתהיו עמלים בתורה'. ולכאורה צריך ביאור מנין לו לרש"י להוסיף 'שתהיו עמלים', אלא, דאיתא בחז"ל (מ"ק כה). שבני חיי ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא כי אם במזלא תליא מלתא, ואיתא בתוס' שם (שבת קנו. ד"ה אין) ש'זכות גדול' משנה המזל לטוב וזוכה לבני מעלי חיי אריכי

היינו התומך תורה, הוא הנהנה רק ביציאתו מן העולם לעולם הבא. כי איתא שבעולם העליון מלמדים את ה'זבולון' כל מה שה'יששכר' שלו למד בהיותו בזה העולם. נמצא שכל הנאתו בעולם הבא הוא כהנאתו של התלמיד חכם בהאי עלמא.